

ЗОР-2

1844

Ба 05
3229

**РАБОТНИЦА
І СЯЛЯНКА**

№11 ЛІСТАПАД 1956

Вера Міхайлаўна Баўтрук каля дваццаці год прапрацавала на Мінскім вагонарамонтным заводзе. Яна выхавала пяцёрых дзяцей. Усе яны дзякуючы клопам таго саветскай улады дабіліся свайго месца ў жыцці: старэйшая дачка, Антаніна, працуе выхавальніцай у дзіцячым садзе. Яна ўжо замужам і мае дзяцей.

Вялікую радасць прыносяць Веры Міхайлаўне ўнукі. Яе дзеці выраслі, толькі меншая, Альбіна, яшчэ школьніца

і дапамагае маме па гаспадарцы. Сын Косця — кранаўшчык, Тамара хутка будзе тэлеграфісткай-механікам, Валя скончыла педвучылішча і настаўнічае.

Паводле новага закону, сама Вера Міхайлаўна, як маці пяцёрых дзяцей, мае права на ільготную пенсію.

На здымку: паштальён Ганна Залецкая прынесла Веры Міхайлаўне першую пенсію — 500 руб.

Фото П. Нікіціна.

На першай старонцы вкладки: комсамолка Людміла Якавец — адна з лепшых свінарак калгаса імя Калініна Нясвіжскага раёна. Фото П. Нікіціна.

На чацвёртай старонцы вкладки: «Познія грыбы». Фотаэцюд Л. Гесельберга.

ЗАКЛІКІ ДА НОВЫХ ПЕРАМОГ

РАДАСНА сустрэлі і адсвяткавалі савецкія людзі гадавіну Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі. Слаўны шлях за 39 год прайшла наша краіна. Гісторыя развіцця чалавецтва ніколі яшчэ не бачыла такога грандыёзнага пераўтварэння. З беднай і тэхнічна адсталай наша краіна за гады савецкай улады ператварылася ў вялікую і магутную дзяржаву свету.

Савецкім людзям давялося першым ісці цяжкім і нязведаным шляхам. Але ніякія перашкоды не пахіснулі іх волі, не зламалі веры ў перамогу. «Чым далей адыходзіць ад нас гэты вялікі дзень, — гаварыў В. І. Ленін, — тым ясней становіцца значэнне пролетарскай рэвалюцыі ў Расіі».

Кастрычніцкая рэвалюцыя ў Расіі ўскалыхнула ўсе народы свету. З намі ідзе 600-мільённы кітайскі народ і народы іншых краін. Лагер сацыялізма расце і мацнее. Зараз ён налічвае 900 мільёнаў чалавек. Горача адстойваючы і абараняючы вялікую справу міру, савецкія людзі ўмацоўваюць дружбу з усімі міралюбівымі народамі свету.

39 гадавіну Вялікага Кастрычніка народы Савецкага Саюза сустрэлі ў абставінах вялікага творчага ўздыму. Гістарычныя рашэнні XX з'езду партыі ўзброілі савецкіх людзей на новыя поспехі. Рабочыя, калгаснікі, інтэлігенцыя — усе савецкія людзі душою і сэрцам успрынялі рашэнні з'езду.

У 1956 годзе, першым годзе шостага пяцігодкі, працоўныя нашай краіны ўпісалі новыя слаўныя старонкі ў гісторыю пабудовы кунізму. Паспяхова будуюцца прадпрыемствы цяжкой індустрыі, немалыя поспехі дасягнуты і ў сельскай гаспадарцы. У перадкастрычніцкіх закліках партыя заклікае працоўных Савецкага Саюза да выканання баявой праграмы па шостаму пяцігадоваму плану. У барацьбе за новыя магутны ўздым народнай гаспадаркі, за рост добрабыту савецкага народа вялікую ролю адыгрываюць савецкія жанчыны.

Цэнтральны Камітэт партыі заклікае:

«Савецкія жанчыны! Дабівайцеся новых поспехаў ва ўсіх галінах народнай гаспадаркі, навукі і культуры, у высокароднай справе выхавання дзяцей на карысць і шчасце савецкага народа!»

Савецкія жанчыны з'яўляюцца актыўнымі будаўнікамі куністычнага грамадства. Разам са сваімі мужамі, братамі і бацькамі змагаюцца яны на прадпрыемствах і ў сельскай гаспадарцы, ва ўстановах і на навуковай рабоце.

У перадкастрычніцкім сацыялістычным спаборніцтве ўдзельнічалі сотні тысяч і мільёны жанчын. У выкананні сваіх пачэсных абавязкаў работніцы і маці бачаць глыбокі сэнс свайго жыцця. Няспынна б'ецца творчая думка шматлікіх энтузіястаў на розных участках нашага шматбаковага жыцця. У выкананне планаў прамысловых прадпрыемстваў, у цудоўныя дасягненні на цалінных землях укладзена і іх вялікая добрасумленная праца.

Жанчынам нашай рэспублікі таксама належыць многа слаўных спраў.

З нумара ў нумар мы знаёмім чытачоў з лепшымі, перадавымі работніцамі і калгасніцамі. І ў гэтым ну-

мары брыгадзір кецельшчыц фабрыкі «КІМ» Ю. Жалняроўская, памочнік майстра трыкатажнага цэха А. Расопчына і тэхнолаг цэха Р. Трацякова расказваюць аб барацьбе калектыву віцебскіх трыкатажніц за датэрміновае выкананне гадавога плана, палепшанне якасці прадукцыі, эканомію сыравіны.

Шмат старанняў і любові ўкладаюць у сваю справу і нашы слаўныя калгасніцы. Пры іх актыўным удзеле з года ў год павялічваецца колькасць калгасаў, якія моцна становяцца на ногі, выходзяць у шэрагі мільянераў. Многія ільнаводкі, даяркі і свінаркі паказваюць прыклады добрасумленнай працы. Сярод даярак рэспублікі лепшых поспехаў дабілася А. Сакун з калгаса «Перамога» Бабруйскага раёна, яна надала ў гэтым годзе па 5096 кг малака ад кожнай каровы. Прыкладна па столькі-ж (5014) кг надала Л. Асіюк з калгаса імя Жданава Дамачоўскага раёна.

Заклікі Цэнтральнага Камітэта нашай партыі клічуць працоўных краіны да новых вытворчых перамог, да плённай стваральнай працы, да міру і дружбы паміж народамі. Міралюбівая палітыка нашай дзяржавы вынікае з самой прыроды нашага сацыяльнага ладу. Сэрца кожнай савецкай жанчыны, кожнай маці напоўнена любоўю да жыцця, светлымі марамі аб дзеях. Жанчыны добра разумеюць, што толькі ва ўмовах міру магчыма шчасце дзяцей, шчасце Радзімы, палепшанне добрабыту народа.

Клопаты аб добрабыце народа партыя заўсёды лічыла вышэйшым сваім абавязкам.

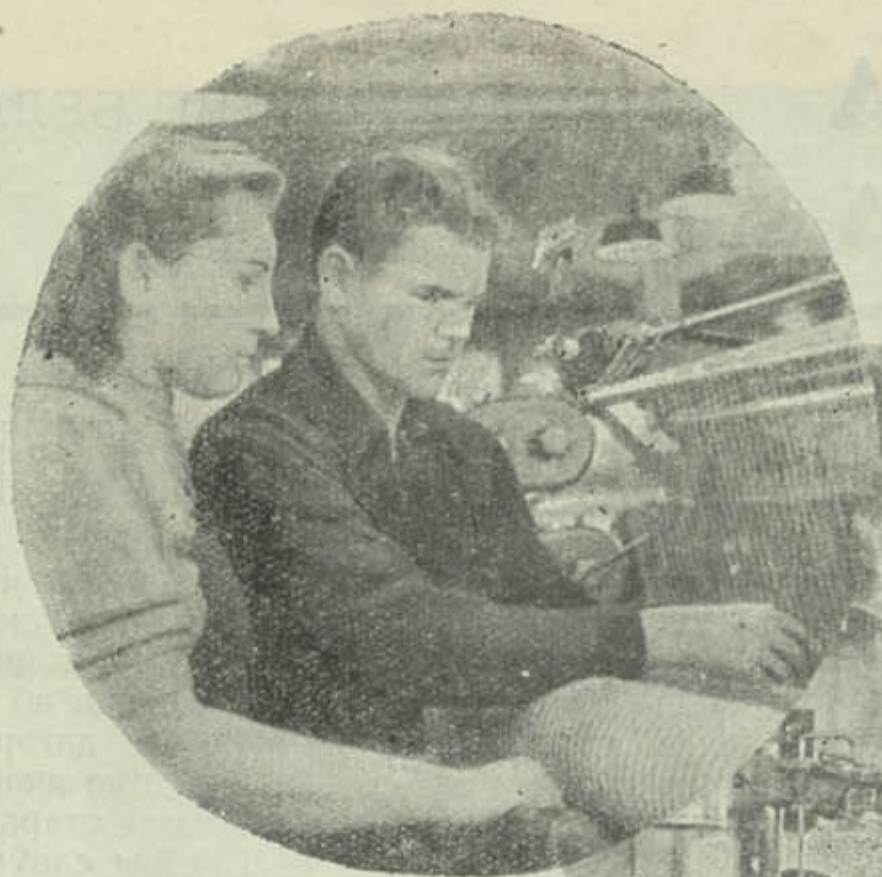
За кароткі час пасля XX з'езду ажыццёўлены важныя мерапрыемствы. Увайшоў у дзеянне закон аб павышаных дзяржаўных пенсіях рабочым і служачым. На дзве гадзіны скарачаны рабочы дзень у перадсвяточныя і перадвыхадныя дні, павялічаны адпускі па цяжарнасці і родах. Устаноўлены 6-гадзінны рабочы дзень для падлеткаў. З першага студзеня 1957 г. будзе павышана зароботная плата для нізкааплачываемай катэгорыі рабочых і служачых. На працягу шостага пяцігодкі паступова прыйдучь на 7-гадзінны рабочы дзень усе рабочыя і служачыя краіны.

Усё большыя і большыя магчымасці ствараюцца для задавальнення няспынна растуцых патрэб працоўных. У краіне вырашчаны багаты ўраджай. Збожжа нарыхтавана намнога больш, чым у папярэднія гады. Узрасла вытворчасць жывёлагадоўчых прадуктаў. Павялічыўся выпуск тавараў шырокага спажывання. Аднак яшчэ шмат трэба зрабіць для поўнага задавальнення патрэб народа.

Партыя заклікае павялічваць выпуск прадукцыі, пашыраць асартымент тавараў. Шматлікая армія жанчын, занятых у лёгкай прамысловасці, павінна змагацца за выпуск больш дабротных і прыгожых тканін, адзення, абутку і іншых тавараў.

Нашы жанчыны не пашкадуць сіл для павышэння прадукцыйнасці працы ва ўсіх галінах народнай гаспадаркі, для ўмацавання працоўнай дысцыпліны. Яны апраўдаюць пачэснае званне актыўных удзельніц куністычнага будаўніцтва, верных дачок сваёй вялікай сацыялістычнай Айчыны.

Слова кімаўцаў цвёрдае

У трыкатажным цэху добра ведаюць асновавязальшчыцу Н. І. Шыёнак. Яна сістэматычна выконвае план на 130—135 прац. На здымку злева: Н. І. Шыёнак і памочнік майстра М. Ф. Каралёў за ліквідацыяй абрыву ніткі. На здымку ўнізе: лепшая насадчыца панчошнага цэха Зоя Нікіціна.

Па ўсіх цэхах і брыгадах Віцебскай фабрыкі «КІМ» шырокай хваляй разлілося спаборніцтва за паспяховае выкананне плана першага года шостага пяцігодкі.

Кімаўцы абавязаліся выканаць гадавы план да 25 снежня, у чацвёртым квартале сэканоміць 8 тон сыравіны і за яе кошт выпусціць звыш плана 120 тысяч пар панчошна-шкарпэткавых вырабаў, вырацаваць дадаткова 110 тысяч штук бялізны, 16 тысяч штук верхняга трыкатажу.

У кімаўцаў слова не разыходзіцца са справай. Усяго з пачатку года фабрыка выпусціла больш чым на два мільёны рублёў звышпланавай прадукцыі.

ПЕРАДАВІКІ ЦЭХА

Рана прычынаецца Маркаўшчына. З першымі рэйсамі трамвая і аўтобуса сюды спяшаюць сотні рабочых. Сярод іх шмат жанчын і маладых дзяўчат.

У гэтым вялікім прамысловым раёне раскінуліся прыгожыя карпусы фабрыкі «КІМ» — дзецішча першага пяцігодкі.

За апошнія гады для кімаўцаў пабудавана 12 жылых дамоў, 950 сем'яў атрымалі новыя кватэры. Фабрыка мае прафілакторый, дзе адпачываюць 1.000 рабочых. Нядаўна адкрылася свая поліклініка з дзесяцю добра абсталяванымі кабінетамі. Пры фабрыцы працуюць дзіцячыя сады, яслі, бібліятэка, тэхнічны кабінет. Многае зроблена ў нас для рабочых. Вось чаму мы любім сваё прадпрыемства і з гонарам гаворым: «Мы — кімаўцы!»

Калі на фабрыцы пачалося сацыялістычнае спаборніцтва за датэрміновае выкананне гадавога плана, калектыў нашага цэха абавязваўся даць

звыш плана 162 тысячы пар панчоў, сэканоміць 2.500 кілограмаў сыравіны. Абавязальства адказнае. Прыемна адзначаць, што калектыў цэха з гонарам трымае сваё слова.

У нас нямала высокакваліфікаваных майстроў. Сярод іх выдзяляецца Аляксандра Блінова — памочнік майстра шостага ўчастка, дзе на машынах высокага класа вяжуць панчохі палешанага асартыменту — тонкі капрон.

Характэрная рыса А. Бліновай — акуратнасць. У яе брыгадзе няма аварыяў і прастоёў. З выключнай добра-сумленнасцю яна сочыць за абсталяваннем, своєчасова выпраўляе дэфекты і прывучыла да гэтага работніц. Брыгада А. Бліновай з месяца ў месяц перавыконвае план. За тры кварталы дала на 20 працэнтаў дадатковай прадукцыі.

Найлепш працуе Каця Рэўтава. Яна штомесяц вяжа звыш плана на 310 пар панчоў. У Каці — вялікая ўважлівасць і ўменне. У яе заў-

сёды ў добрым стане ігольна-плацінавая гаспадарка.

Апрача катоншчыц, ёсць у цэху добрыя брыгады на стачванню панчоў. Адна з іх — Вольгі Дзедавай, якая працуе тут 23 гады. Яе брыгада праславілася не толькі перавыканнем плана, але і добрай якасцю панчоў.

Вялікай зладжанасцю, увагай, хуткасцю рук валодае Аня Смірнова. Яна за змену выконвае дзве нормы.

Калі мы бралі абавязальства, то запісалі, што неабходна перавесці чатыры катонныя машыны для вязання панчоў без кетлёўкі мыска — самай складанай і працаёмкай аперацыі. Звычайна мысок на катоннай машыне не давязваўся, і панчоха настунала да кецельшчыц, якія кожную пятлю надзявалі на машыну. На перадавых прадпрыемствах краіны катоншчыцы давязваюць мысок да мінімуму, на-

кідаючы 8 петляў, якія потым ушываюцца ў стачное шво. Вывучылі і мы гэтую аперацыю. Прадукцыйнасць працы адразу вырасла на 1,8 працэнта, палепшылася якасць. Ужо 16 машын пераведзена на вязанне без кетлёўкі.

У нашым цэху дваццаць брыгад. Усе працуюць добра. Толькі за адзін месяц цэх даў звыш плана 25.560 пар панчоў. А ўсяго за дзевяць месяцаў выпусціў каля ста тысяч пар панчоў звыш плана, сэканоміў 4.855 кілограмаў сыравіны.

Мы будзем старацца яшчэ паўней выкарыстаць унутраныя рэзервы, каб новымі поспехамі ў працы прымножыць багацце любімай Радзімы.

Р. ТРАЦЯКОВА,
тэхнолаг цэха.

ЭКАНОМІМ ЧАС

Шэсць год назад я скончыла Рыжскую профтэхшколу і атрымала званне памочніка майстра. На фабрыцы «КІМ» мне даверылі брыгаду асновавязальшчыц.

У нашай брыгадзе 16 асновавязальшчыц. Усё людзі маладыя. Бывала, прыйдуць на работу — адна нечым заклапочана, другая вельмі ажыўлена, трэцяя сумуе, чацвёртая скавана абыякавасцю. У кожнай свой настрой, свой характар. А хіба так можна пачынаць змену?

Пачала я прыглядацца да дзяўчат. Адну вясёлым словам падбадзёру, з другой строгую размову павяду. На першым-жа сходзе дзяўчаты вырашылі: прыйшла на змену — настрой у бок, уся ўвага станку.

Усё-ж прыкмячаю — не можа дзяўчына адразу сканцэнтравана. Да такой падыходжу і пару хвілін дапамагаю асвойвацца.

Інакш нельга, бо калі адна вязальшчыца не выканае зменнага задання, то і брыгаду пацягне назад. Неўзабаве мы навучыліся дапамагаць адна адной і дабіліся патрэбнай уважлівасці.

Увага і эканомія часу забяспечваюць поспех. Я не кажу пра тэхнічныя веды — усе дзяўчаты нашай брыгады скончылі школу ФЗН, прайшлі курсы тэхнімуму. Я маю на ўвазе практыку, навык.

Час мы навучыліся эканоміць на кожнай дробязі. Мала добра наладзіць машыну, трэба ўмець і заправіць яе. У нашай брыгадзе адна запраўшчыца. Здраеца, што аснова канцацца адразу на некалькіх машынах. Раней даводзілася чакаць, пакуль запраўшчыца зменіць бабіны. Аднойчы падлічылі, колькі работніцы страцілі за змену часу на запраўку. Аказалася — поўгадзіны. Гэта ўжо вялікі прастой.

Ірына Сяргеева тады і сказала:

— Давайце, самі навучымся запраўляць машыну.

Цяпер ужо кожная работніца можа сама замяняць бабіны, ліквідаваць абрывы. А Сяргеева лепш за ўсіх.

Тое-ж было і пры здыманні гатовай прадукцыі. Рулон трыкатажу работніцы звычайна здымалі ўтраіх. А для гэ-

тага спынялі дзве машыны, каб дапамагчы сяброўцы зняць гатовае палатно. Трацілі шмат каштоўных хвілін. Прышлося звярнуцца да кіраўніцтва, каб зрабіла такія-сякія прыстасаванні. Цяпер асновавязальшчыцы самі здымаюць палатно з машыны.

Эканомія часу дазволіла адразу ўзняць прадукцыйнасць працы. Частка работніц закончыла гадавы план за 9 месяцаў.

Жэня Бурдыка і Ніна Слабыня — перадавыя вязальшчыцы брыгады — даюць палатно выдатнай якасці. Добра працуюць Галя Іванова і Галя Ніхужэнка.

Зараз у брыгадзе няма адстаючых, і мы звязалі палатно больш няці тысяч кілограмаў звыш плана. Тры месяцы ўзапар брыгада выпускае толькі першагатунковае палатно.

Наш цэх займае перадавое месца на фабрыцы. У жніўні заваявалі пераходны Чырвоны сцяг. У сацыялістычным спаборніцтве калектыву цэха даў слова датэрмінова выканаць гадавы план і даць дадаткова 2.500 кілограмаў палатна. Сваё слова мы стрымалі: толькі наша брыгада звязала звыш плана больш паўтары тысячы кілограмаў палатна, а ўсяго па цэху звышпланавая прадукцыя склала 2.500 кілограмаў за 9 месяцаў.

Мяне часта пытаюць, як дабіваецца брыгада высокіх паказчыкаў? Шлях не новы — уважлівасць і эканомія часу ва ўсім.

Аляксандра РАСТОПЧЫНА,
памочнік майстра
трыкатажнага цэха.

Катоншчыца Лідзія Каралёва дабілася высокай прадукцыйнасці працы. На здымку: Л. Каралёва за работай.

Ю. І. Жалняроўская.

Брыгада выдатнай якасці

Я працую на сёмым канвееры, куды паступаюць панчохі з круглых машын. Мы павінны пракетляваць мыскі, зрабіць ложныя швы і раскласці па гатунках.

Брыгада ў нас вялікая і дружная. Яно і зразумела: большасць работніц — выпускніцы школы ФЗН, якія прыйшлі ў цэх спяным калектывам.

Доўгі час вузкім месцам у брыгадзе была якасць прадукцыі. Ды не толькі ў нас — ва ўсім цэху. Усё часцей паўставала пытанне аб якасці. Некаторыя знаходзілі, што з капронавых нітак немагчыма дабіцца першагатунковай прадукцыі:

— Надта-ж далікатныя — лёгка зацягваюцца.

І зусім нечакана на сходзе нашай брыгады выступіла Рая Магучая:

— Як можна чакаць ад нас добрай якасці, калі рабочае месца не арганізава-

на? — з болей зазначыла яна. — Наглядзіце, што робіцца ля кожнай машыны. Вы ўбачыце, што тут як палала вісяць панчохі, хто ні пройдзе міма — закрэне, зачэпіць, зацягне нітку. Колькі ні стараемся, а ўсё роўна панчохі здаем другім, а то і трэцім гатункам.

Тое, аб чым гаварыла Рая, даўно трывожыла і начальніка цэха Хрысціну Лявошкіну, і старшага майстра В. Рагажынскага, і партыйную арганізацыю. Падумалі над тым, як палепшыць рабочыя месцы. Пусцілі канвеер. Справа адразу палепшылася, таму што панчохі акуратна клаліся на стужку канвеера.

Правялі яшчэ адно ўдасканаленне. Зараз цяжка ўспомніць, хто першы падаў такую думку: складаць капронавыя панчохі па дзесятку ў адну звычайную панчоку. Гэта захавала панчохі ад зацяжак, стала прасцей падлічваць прадукцыю.

Самым гарачым жаданнем рабочых цэха з'яўляецца жаданне выконваць узятыя абавязальствы, шукаць шляхі далейшага павелічэння прадукцыйнасці працы і павышэння гатунковасці, выяўляць рэзервы.

З панчошнага цэха панчохі паступаюць да нас змацаванымі па дзесятку. Кецельшчыца траціла час на тое, каб разразаць ланцужок нажніцамі. Лішні раз трымала панчоку ў руцэ, а капрон гэтага не любіць. Старшы майстар В. Рагажынскі прапанаваў невялікае прыстасаванне для разрэзкі кецельнага ланцужка панчохла. Што гэта дало? У брыгадзе на добрым рахунку кецельшчыца Ларыса Цыганкова. Раней яна паспявала за змену закетляваць 35 дзесяткаў панчохла, а цяпер 44—45 дзесяткаў.

Ёсць у нас перадавыя работніцы. Аня Какойчанка выконвае паўтары нормы штодзённа, стачвальніца Тамара Ярковіч і Рая Магучая працуюць у рахунак красавіка 1957 года.

Штодзённы ўлік дапамагае своєчасова заўважыць адставанне адной або другой работніцы, ліквідаваць прарывы.

Брыгада дабілася першынства ў цэху. Мы заваявалі званне «Брыгады выдатнай якасці».

Юзефа ЖАЛНЯРОЎСКАЯ, 3
брыгадзір кецельшчыц.

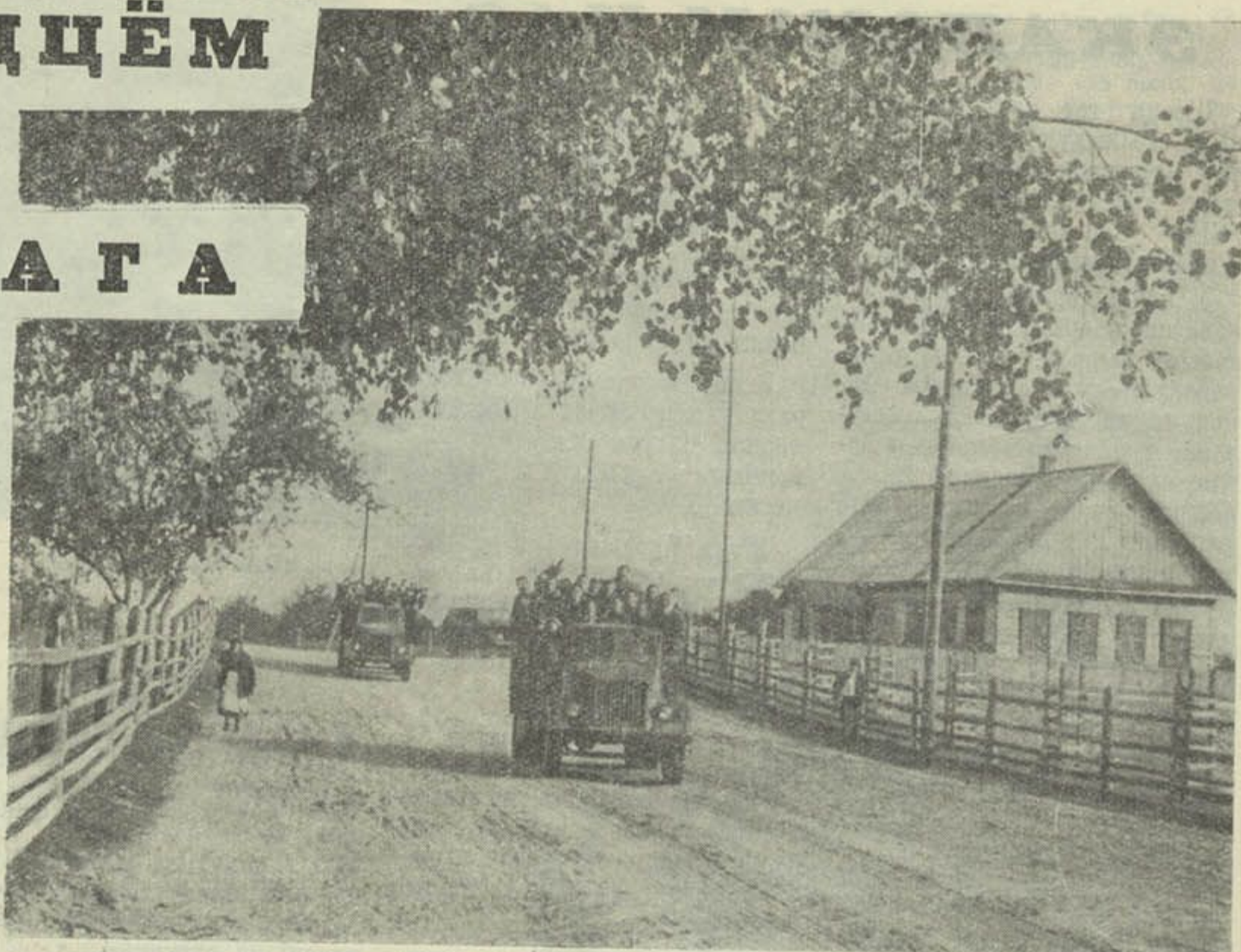
З ПАЧУЦЦЁМ

ВЯЛІКАГА

ГОНАРУ

А. ШАРАПАУ

Фото П. Нікіціна.

— Дык ты ўжо, сынку, уваж старую, наведай свінаферму. Хачу пахваліцца, як гэта кажуць, даверанай мне гаспадаркай, — гаварыла загадчыца свінафермы Ганна Севасцянаўна Бандарэнка свайму сыну лейтэнанту Совецкай Арміі, які прыехаў з жонкай і двухмесячнай дачкой пагасцяваць у родны калгас.

Невысокая, з круглявым лагодным тварам, нібы азораным мяккім святлом, што праменіць з

ледзь прыжмураных цемнаватых вачэй, яна знізу ўверх пазірала на сына, які выглядаў побач з ёй незвычайна рослым.

— Патрэбы няма ўгаворваць, мама.

Сын яшчэ ў аўтобусе, па дарозе ў Хойнікі, даволі наслухаўся ад спадарожнікаў аб справах калгаса імя Калініна. Далёка ўперад пайшоў калгас за два-тры гады і стаў адным з лепшых у раёне. Сыну і самому хацелася зірнуць на абноўленыя ў пасляваенныя гады родныя мясціны, дзе мінула дзяцінства, дзе шэсць год назад скончыў дзесяцігодку, адкуль пайшоў у ваеннае вучылішча. І зусім зразумела, што ён не мог абыйсці свінаферму — гонар сваёй маці.

Стаялі пагодлівыя дзянькі. Сонца, нібы хочучы ўзнагародзіць за непагодлівае лета, ліло з густой сіні неба шчодрое святло, хоць у паветры і адчуваўся пранізлівы халадок, які напамінаў аб тым, што восень ужо даўно ўвайшла ў свае правы. На палях ішла гарачая праца. Адчувалася, што надышлі апошнія дні ўборкі. Аднекуль даносіўся гул камбайнаў — па гуку бульбаўборачных. Увесь час траплялі насустрач грузанія туга набітымі мяшкамі машыны і конныя вазы. І маці, ловячы позіркі сына, якія ён усхвалявана кідаў на знаё-

мыя малюнкi, нібы ўгадваючы яго думкі, гаварыла:

— Калгаснікам хлеб развозяць авансам. Лобана Андрэя Адамавіча не забыў, нябось? Многадзетная сям'я. Вось ужо працуюць сапраўды не пакладаючы рук. А па працы і багацце. У мінулым годзе 1800 працадзён мелі і аднаго толькі збожжа атрымалі каля 112 пудоў, а грошай больш 7000 руб. ды бульбы звыш 7 тон. Сёлета-ж збожжа толькі авансам па паўтара кілограма выдалі і грошай будзе па 5 рублёў. А ў Лобанаў працадзён набярэцца не менш, а больш: ужо за 8 месяцаў маюць 1255.

Звеннявым па лёну працуе Андрэй Лобан. Зняўшы добры ўраджай (цэнтнераў у шэсць ільнянога сем'я і прыкладна столькі-ж валакна), на буртоўку бульбы пераклучыўся. Медалем удзельніка Усесаюзнай сельскагаспадарчай выстаўкі ўзнагароджаны. І жонка ад яго не адстае. На стрыжцы з 20 авечак настрыгае значна больш воўны, чым іншыя калгаснікі. Двое братоў з механізмамі дружаць. Хлопчык Віктар у сёмым класе вярхняй школы вучыцца і таксама працуе — авечак пасе. Сям'я добрая, працавітая.

Ганна Севасцянаўна не перабольшвала. «Лобанам збожжа вязуць!» — разняслася па вёсцы, калі ад склада ад'ехала даверху нагужаная машына. Гаспадыня дома, Мар'я Вікенцьеўна, выйшла насустрач. Радасна і нават крыху разгублена ўсміхнуўся гаспадар дома, Андрэй Адамавіч. Радасцю

Есць у калінінцаў і свой вялікі сад, які любоўна даглядаецца калгаснікамі. На здымку: камсамолкі Ганна Лобан і Мар'я Шкут за зборам яблыкаў у калгасным садзе.

— Такім лёнам не грэх пахваліцца, — гаворыць звеннявая Вера Разуменка.

свяціліся вочы старэйшага сына, Юрыя. А з грузавіка, які ўз'ехаў на двор, з выглядам пераможцы пазіраў другі па ўзросту з сыноў, прыземісты каранасты Міхалка. І з дзіцячай непасрэднасцю, светлымі вачыма глядзела на ўсё гэта самая маленькая гадамі, дзесятая з дзяцей гэтай сям'і, пяцігадовая Тамара.

Мар'я Вікенцьеўна добра памятае, з чаго пачала яна з Андрэем Адамавічам сваё, так сказаць, сямейнае шчасце. У зямлянцы жылі. Не па душы прыйшлося бацьку Андрэя, што сын узяў за сябе жонку-беспасажніцу.

Сапраўднае жыццё пачалося з калгаса. Ім адразу адвялі сядзібу, у першы-ж год дапамаглі пабудаваць добры дом, нават бетонныя трубы далі на калодзеж. «Чырвонае світанне» называўся тады калгас. Андрэй Лобан уласнай крывёй у баях з фашысцкімі полчышчамі адстойваў гэтае цудоўнае світанне: тры разы ранены быў, медалямі ўзнагароджаны.

Былі і цяжкія гады пасляваеннага станаўлення. Яшчэ не так даўно, у 1953 годзе, грашовы прыбытак калгасніка складаў 30 капеек на працадзень. Ды і гэтыя невялі-

кія грошы можна было атрымаць толькі ў канцы года. А зараз, маючы на працадзень па 5 рублёў, калгаснікі штотымсяц авансуюцца.

* * *

З пачуццём высокага гонару вядзе свайго сына на лепшы свінарнік 55-гадовая Ганна Бандарэнка — загадчыца свінафермы. За вайну яна страціла і мужа і старэйшага сына. Калгас стаў для яе неадрыўнай часткай усяго жыцця.

Свінарнік знаходзіўся ў пасёлку. Ісці было парадкам, і маці многае магла расказаць сыну.

— Была я сёлета ў Маскве на Усесаюзнай сельскагаспадарчай выстаўцы. Шкада толькі, што ў якасці экскурсанта: у мінулым годзе наша ферма была яшчэ слабаята, а сёлета ўжо к канцу верасня здала і прадала дзяржаве 196 свіней. На сто гектараў ворыва прыпала ў нас 20 ц свініны. Пазалетась 7 парасят на свінаматку вырастцілі, а сёлета ўжо 12. Таму і маем на свінаферме 640 свіней замест 450 планавых.

Новы тыпавы свінарнік, які ўбачыў лейтэнант Бандарэнка, нічым не напамінаў ранейшых: цэментная падлога, добры дах, падвесная дарога ад кормакухні, станкі адразу на 15—20 галоў. Калі яны ўвайшлі ў свінарнік, ветэрынарны фельчар Мар'я Адамаўна Жаўняк, апранутая ў белы халат, рабіла чарговы абход.

У свінарніку ўжо другі год працуе Фіма Садчанка ў пары з лепшай свінаркай калгаса Ефрасінняй Агрынскай. У якасці дадатковай аплаты кожная атрымала ва ўласнае карыстанне па добраму кабану.

Лепшы памочнік у рабоце — перадавая тэхніка, якую шчодро забяспечвае калгас наша дзяржава. На здымку: уборка бульбы камбайнам.

— Хіба дрэнную кукурузу я вырастціла? — пытае звеннявая Ганна Караткевіч.

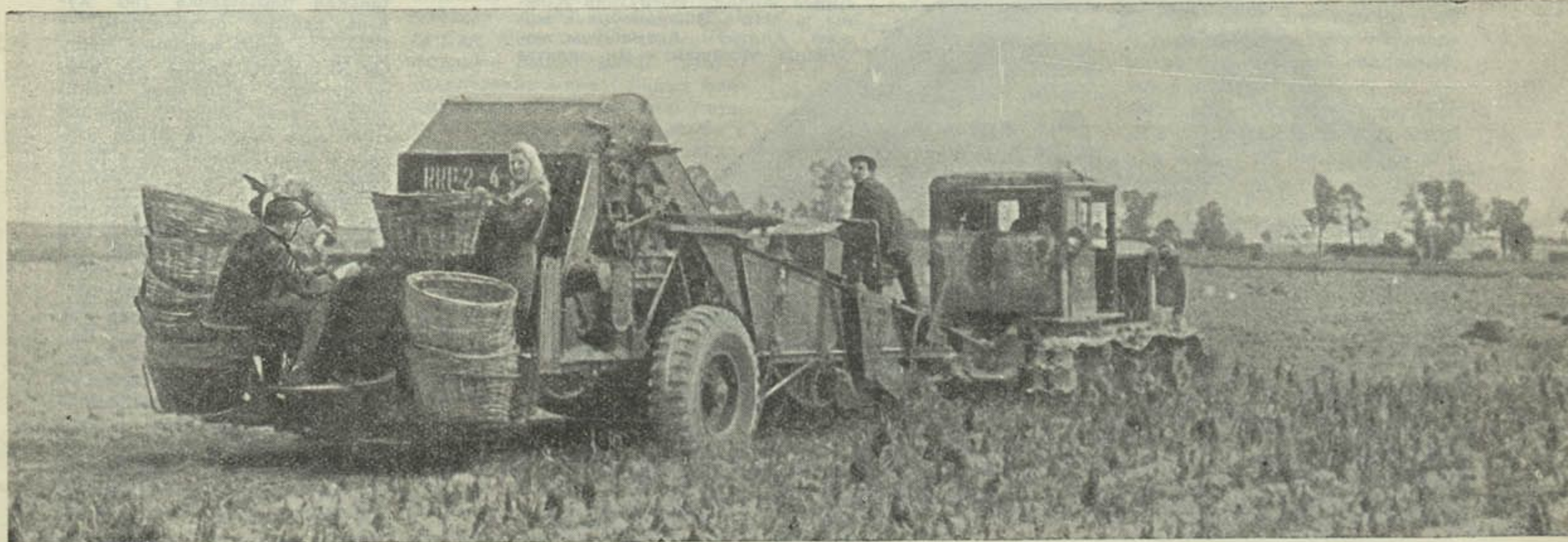
— На адкорме ў нас з Ефрасінняй Андрэеўнай, — гаворыць Садчанка, — знаходзіцца зараз 223 галавы.

Садчанка вядзе гутарку не спяшаючыся, але якое пачуццё ўпэўненасці на яе простым, адкрытым твары: усё ўзважана, усё падлічана наперад.

Ці не з тым-жа пачуццём прыехалі з далёкіх кашар, дзе знаходзілася ўсё лета калгасная жывёла, даяркі Мар'я Шагавік і Тацяна Лобан. У бухгалтэрыі яны падводзяць зараз вынікі сваёй гадавой працы.

Светлавалосая ўчотчыца Ніна Карась разгарнула перад дзяўчатамі акуратна пераплеценыя кнігі са строгімі калонкамі лічбаў. Па 14 кароў замацавана за даяркамі. Па 14 цялят ад іх выпаіла тая і другая. На кожную фуражную карову Мар'я Шагавік надаіла 2120, Тацяна Лобан — 2080 літраў малага.

Толькі за восем месяцаў у Мар'і і Тацяны колькасць працадзён перавысіла 600. Аднаго збожжа кожнай выдана авансам амаль ці не тона ды грошай больш трох тысяч рублёў. А дадатковая аплата за кожны надоены літр, за кожнае вырашчанае цяля!

Загадчыца свінафермы Ганна Бандарэнка (у сярэдзіне) са свінаркамі Мар'яй Мала-
ноч і Юляй Літвінка (злева).

— Добра напрацавалі і атры-
малі багата, — гавораць даяркі.

Аднавяскоўцы нездарма ім пра-
рочаць паездку на Усесаюзную
сельскагаспадарчую выстаўку.

І ці не з пачуццём вялікага го-
нару выхапіла звеннявая Ганна
Караткевіч з кучы, прызначанай
для сіласу, пук кукурузных сцяб-
лоў і, звяртаючыся да брыгады,
занятай сіласаваннем, сказала:

— Ну, хіба дрэнную кукурузу
я вырасіла?

А кукуруза ўрадзіла сёлета ў
калгасе імя Калініна сапраўды
добра. На лепшых участках пад-
нялася суцэльнымі зараснікамі і
дала да 600 ц на гектар. Кажуць
людзі, што ў ёй заблудзіўся і
ледзь выбраўся лось. Пад яркімі
праменьнямі асенняга сонца яна ад-
лівае золатам, раскрыўшы свае ма-
сіўныя пачаткі. Кукурузаўборачны
камбайн ледзь асільвае гэтыя за-
раснікі.

Па дзесяць тон кукурузнага сі-
ласу рашылі закласці ў калгасе
на кожную карову. Жывёла будзе
цалкам забяспечана кормам.

Зараз у калгасе ідзе выдача
збожжа на працадні. Вось ма-
шына спынілася ля дома маці-
гераіні Мар'і Вікенцьеўны Ло-
бан. Яе сыны Міхаіл, Віктар і
Юрый заняліся выгрузкай збож-
жа, а Мар'я Вікенцьеўна з му-
жам Андрэем Адамавічам лю-
буюцца збожжам: — Як золата!

Дасягнутае ўсё перад вачыма.
У 1953 годзе калгас атрымаў
669 тысяч рублёў прыбытку, у
мінулым годзе — два мільёны
500 тысяч, а сёлета разлічвае
мець больш чатырох мільёнаў руб-
лёў.

І калі калгаснікі глядзяць на
развешаныя па сценах праўлення
маляўнічыя плакаты і табліцы,
якія гавораць аб тым, што будуць
мець калгас і калгаснікі ў бліжэй-
шыя гады, яны ўпэўнена гавораць:

— Так, гэта ў нас будзе!

Хойніцкі раён.

Рахункавод-насір калгаса комсамолка Ніна
Карась разам з лепшымі даяркамі Тацянай
Лобан і Мар'яй Шагавік правяраюць правіль-
насць налічвання працадзён.

— Ну, як мы сябе адчуваем? На здымку:
ветэрынарны фельчар Мар'я Жаўняк
аглядае каня.

СЯБРЫ МЯІХ ДЗЯЦЕЙ

Любоў КАСМАДЗЕМ'ЯНСКАЯ,

НА ЛІСТКУ календара — 29
лістапада. У матчыным сэр-
цы назаўсёды захавалася гэтая
памятная дата.

У гэты дзень, роўна пятнац-
цаць год таму назад, пад Ма-
скавой гітлераўскімі акупантамі
была пакарана смерцю адваж-
ная восемнаццацігадовая пар-
тызанка, мая дачка Зоя. Ня-
гледзячы на жорсткія здзекі
фашыстаў, яны не змаглі дабіць-
ца ад яе ні слова. Яна застала-
ся вернай сваёй Радзіме да
канца і стрымала даную ёю
комсамольскую клятву. Адкуль
узялася ў гэтай тоненькай, на
выгляд кволай дзяўчыны, па-
добнай да падлетка, нязломная
мужнасць, з якой жыватворчай
крыніцы чэрпала яна падтрым-
ку, што надала ёй стойкасць і
цвёрдасць сапраўднага байца?
Здавалася, сама родная зямля
дала ёй гэтую недзявочую сілу.

Стоячы пад вярхоўкай, гато-
вай ахапіць смяротнай пятлёй
яе шыю, яна смела заклікала
народ да барацьбы за спра-
ведлівую справу, і голас яе
прагучэў на ўвесь свет, акры-
ліўшы тысячы іншых юнакоў і
дзяўчат, якія сталі побач з ёю,
як браты і сёстры, гатовыя
змагання за свабоду і неза-
лежнасць, за вялікую справу
абароны міру. Хіба не паўта-
рылі яе подзвіг мужная кі-
тайская партызанка Лю Ху-
лань, забітая інтэрвентамі ў
1949 г., і юная карэянка Чжоу
Ок Хі, якая, ідучы на вай-
ну супроць агрэсараў, напі-
сала ў сваёй запіснай кніжцы:
«Калі мне суджана будзе тра-
піць у рукі ворагаў, то я буду
змагання супроць іх да канца,
як гэта зрабіла мая руская ся-
стра Зоя». Хіба не праявіла
жалезнай волі дзяўчына з
В'етнама — Буй Ці Кук, якую
па-зверску катавалі акупанты?

Цэлы месяц вісела цэла Зоі,
гойдаючыся на шыбеніцы пад
халодным снежаньскім ветрам,
і толькі тады, калі фашыс-
ты былі выгнаны, мясцовыя
калгаснікі пахавалі Зою на краі
сяла, куды зусім блізка пад-
ступаюць цёмныя елкі лесу,
смалісты пах якога так любіла
Зоя пры жыцці.

Памятаю, калі Зою адкапалі з ледзяной магілы, мяне здзівіў, нягледзячы на знявечанні, выраз яе чыстага, някранутага твару. Адбітак незвычайнага спакою ляжаў на ім. І я міжволі ўспомніла словы Нікалая Остроўскага, напісаныя ў апошні раз яе рукой у дзённіку: «Самае дарагое ў чалавека — гэта жыццё. Яно даецца яму адзін раз, і пражыць яго трэба так, каб паміраючы мог сказаць — усё жыццё і ўсе сілы былі адданы самаму цудоўнаму на свеце — барацьбе за вызваленне чалавецтва». Зоя недарма пражыла сваё кароткае, але такое яркае жыццё. Яна не магла дзейнічаць інакш.

Хутка пасля смерці Зоі працягваць справу сястры пайшоў на фронт і мой сын Шура. Ад'язджаючы, ён сказаў мне: «Чакай мяне, я абавязкова вярнуся. Я вельмі хачу жыць». Ён пісаў мне з фронту: «Я быў ранены, перавязаў рану і зноў уступіў у строй». Яго танк хутка стаў гразой для гітлераўцаў, змятаючы ўсё на сваім шляху. Мой сын загінуў дзевятнаццацігадовым юнаком у баях напярэдадні Дня Перамогі.

Для маці няма нічога даражэй на свеце, чым яе дзеці; і гора маё вялікае. Але для таго, каб гэтае гора не ахапіла іншых маці, каб нашай моладзі не давялося зноў адчуць жахі новай вайны, я гатова не пакладаючы рук працаваць. Кожная маці павінна памятаць, што для таго, каб выгадаваць людзей шчодрага сэрца і непакіснай волі, працавітых, упартых і смелых, трэба клапатліва выхоўваць сваіх дзяцей, прывіваць ім з самага пачатку жыццёвага шляху сумленнасць і праўдзівасць, упартасць у дасягненні мэты, гарачы патрыятызм і адданасць сваёй Радзіме.

Няхай гэта будзе нялёгка, але тым, хто застаўся жыць, прайшоўшы праз усе жахі крывавай вайны, трэба зрабіць гэтае жыццё яшчэ прыгажэйшым, думкі і ўчынкі людзей павінны стаць вышэй і чысцей. Гэта — першая задача і святы абавязак кожнай маці, якая дае пачатак жыцця на зямлі. Ад таго-ж, якімі мы выгадуем нашых дзяцей, залежыць будучыня ўсяго чалавецтва. Вядомы пэст Назым Хікмет сказаў: «Якога-б узросту мы ні былі, мы заўсёды дзеці нашых маці. Тры рэчы заўсёды звязаны з імем маці: зямля нашай маці, краіна нашай маці, мова нашай маці».

У якасці савецкай дэлегаткі мне давялося пабываць у розных краінах: Румыніі, Чэхаславакіі, Германіі, Польшчы, Венгрыі і Кітаі. Я гутарыла з многімі жанчынамі-маці: работніцамі, служачымі і сялянкамі — і пераканалася ў тым, што ўсе яны, таксама як і мы, савецкія

жанчыны, непакісна імкнуцца да міру і гатовы ўсімі сіламі абараняць яго, каб захаваць шчаслівую, спакойную будучыню для сваіх дзяцей.

З многімі сваімі зарубажнымі сябрамі я захавала прыяцельскія сувязі і часта атрымліваю ад іх пісьмы. Часам мне пішуць і зусім незнаёмыя людзі, якія не ведаюць майго адраса. Але канверты з пісьмамі, дзе напісана проста — «Масква, маці Зоі», заўсёды даходзяць па прызначэнню. Гэтыя пісьмы, як цёплы сяброўскі поціск рукі, прыносяць мне велізарную радасць і ўцеху. Я бачу, што мы не адны ў сваім імкненні да захавання трывалага і працяглага міру і ўстанаўлення прыяцельскіх сувязей і ўзаемаразумення паміж народамі.

Калі ў Карэі ішла вайна, я атрымала пісьмы ад яе гераічных удзельнікаў, карэйскіх і кітайскіх добраахвотнікаў. Карэйская дзяўчына, баец Сон Ік Сан, піша мне: «Кніга аб подзвігу Вашай дачкі вельмі ўсхвалявала мяне і іншых байцоў, і мы з яе імем ішлі ў атаку на бязлітасную барацьбу з ворагам, а цяпер не пакладаючы рук працуем над аднаўленнем нашых разбураных гарадоў і сёл».

З Кітая мне прыходзіць асабліва шмат пісем ад работніц і сялян, ад студэнтаў, якія вучаюць рускую мову, ад школьнікаў і піонераў. Нядаўна я атрымала пісьмо з правінцыі Хэнань: «Мы, Вашы дзеці, знаходзімся далёка ад Вас. Мы вучымся ў пачатковай школе ў мястэчку Улідзянь. Гераізм і стойкасць, праяўленыя Вашай дачкой Зояй, няспынна натхняюць нас у нашай вучобе і ва ўсіх нашых справах. Мы

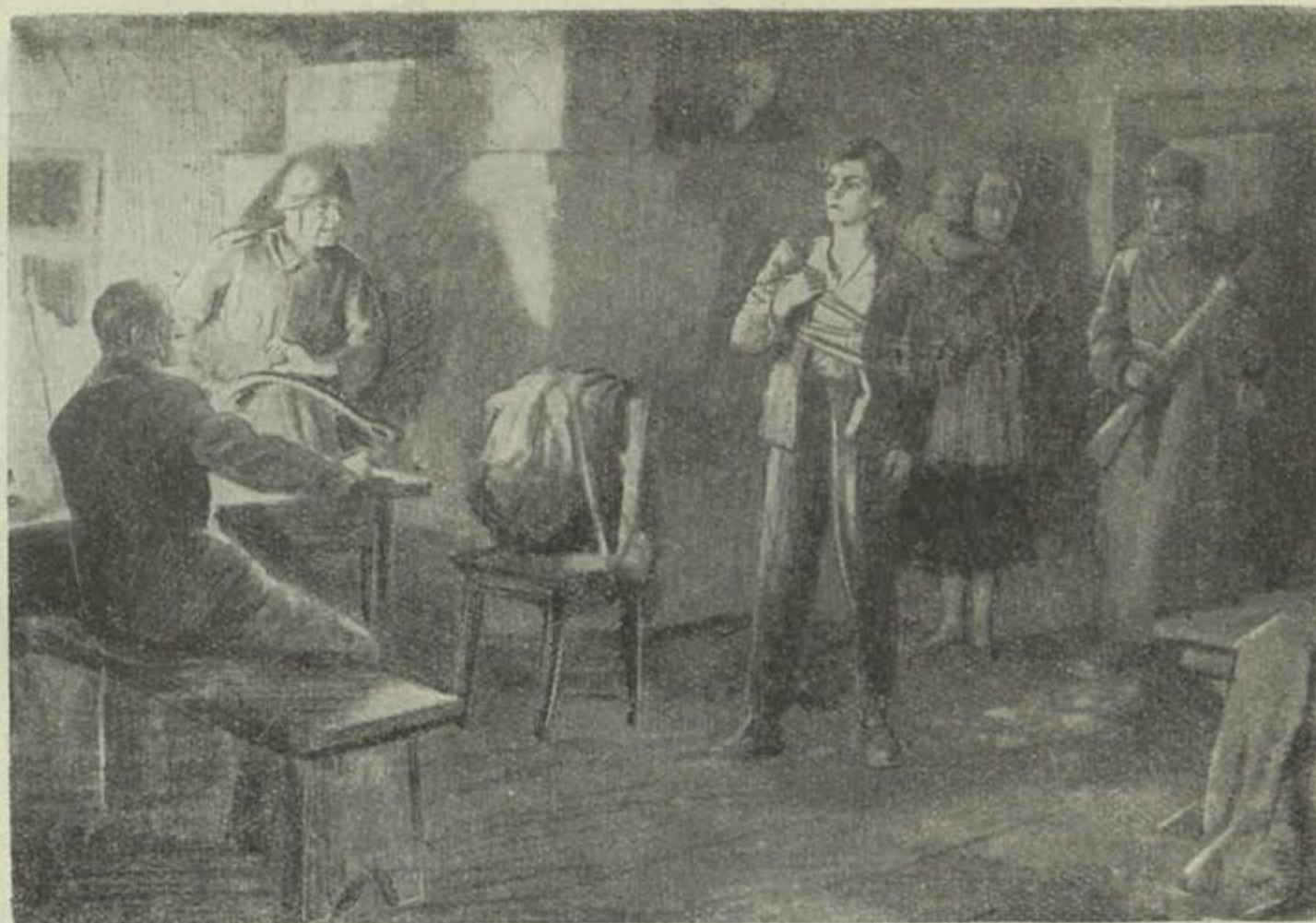
просім Вас аб тым, каб Вы лічылі нас сваімі чорнавокімі дзецьмі і выхоўвалі-б у нас тых-ж якасці, якія выхавалі ў Зоі». Многія з маіх маладых карэспандэнтаў называюць мяне дарагім для мяне імем «мама». Педагог школы горада Сучжоу напісаў мне: «Наш гнеў з прычыны гібелі Зоі і Шуры мы ператворым у сілу для барацьбы супроць агрэсіўных замераў імперыялістаў».

Чэхаславацкія дзеці, вучні васьмага класа са школы ў Яблонцы на Нейсе пішуць: «Мы амаль не памятаем вайну. Мы былі тады яшчэ зусім маленькія і ведаем аб ёй толькі па расказах дарослых і з кніг, але нас ахапляе пачуццё ўдзячнасці да гераічнай савецкай моладзі і Вашых дзяцей, якія ахвяравалі сваё жыццё для нашай шчаслівай будучыні. Цяпер мы ўсе атрымалі магчымасць вучыцца і выбіраць для сябе любую прафесію, і мы старанна займаемся ў школе, каб вырасці адукаванымі і карыснымі сваёй дэмакратычнай радзіме людзьмі».

З горада Зуль мне прыйшло пісьмо і ад нямецкіх дзяцей: «Мы, дзеці Германскай Дэмакратычнай Рэспублікі, цяпер маем школы для ўсіх, дамы піонераў і цудоўныя піонерскія лагеры. Хоць мы яшчэ і маленькія, але мы дзейна ўдзельнічаем у руху за захаванне міру і змагаемся за тое, каб як мага хутчэй дзеці ва ўсёй Германіі маглі жыць гэтак-жа шчасліва, як і мы ў ГДР. Вашы Зоя і Шура з'яўляюцца вялікім прыкладам для нас. Мы памятаем, што часткова і мы абавязаны ім за наша шчаслівае жыццё».

З далёкай Індыі Дханават Кумары Шары прыслала мне пісьмо: «Я ўяўляла сабе Вашых дзяцей Зою і Шуру па іх подзвігах, але Ваша кніга наблізіла іх да мяне. Вы сталі маці для дзяцей самых аддаленых куткоў зямлі і лепшым прыяцелем усіх маці. Я думаю аб Савецкім Саюзе і яго сацыялістычным ладзе і бачу юнакоў і дзяўчат, якія выхоўваліся ў вашай краіне падобна Зоі і Шуры, таму ваш народ і не мог не перамагчы сваіх ворагаў. Перамога даецца толькі цаною вялікіх ахвяр. Ваш асабісты боль такі глыбокі, што ён стаў болей усяго свету, і тая справа, за якую змагаліся Зоя і Шура, стала агульнай справай людзей усяго свету. У барацьбе за перамогу сіл дэмакратыі над сіламі вайны Зоя і Шура аддалі сваё жыццё. Мы, жанчыны Індыі, гатовы ахвяраваць усім у гэтай барацьбе, таму што памяць аб іх гераічным подзвігу з'яўляецца не толькі вашай спадчынай, але і нашай».

Гарачыя пачуцці дружбы, якія выказваюцца народамі ўсіх краін да вернага аплоту абароны міру — Савецкага Саюза, іх шчырае жаданне адстаяць для чалавецтва самае вялікае шчасце — мір на зямлі, усяляюць у сэрцы свабодалюбівых людзей усяго свету вялікую надзею на тое, што адзіны фронт дэмакратычных краін, фронт абаронцаў міру становіцца ўсё мацней і магутней і аб яго несакрушальную сцяну разаб'юцца ўшчэнт усе спробы агрэсараў развязаць новую вайну, усе іх злачынныя ваенныя замеры.

«Допыт Зоі». Карціна мастака Д. Парахні (Брэст).

Подзвіг кахання і дружбы

Сергей СМІРНОУ

СЯРОД мноства рознастайных пісем, атрыманых мною ад радыёслухачоў пасля перадачы ў эфір цыкла апавяданняў аб пошуках герояў Брэсцкай крэпасці, было адно, меўшае на першы погляд вельмі аддаленыя адносіны да тэмы маёй работы. Аўтар яго не з'яўляўся ўдзельнікам або сведкай гераічнай барацьбы крэпаснага гарнізона ў 1941 годзе і не паведамляў ніякіх новых падрабязнасцей аб гэтым подзвігу савецкіх воінаў. У адрозненне ад іншых, у гэтым пісьме не змяшчалася якіх-небудзь пытанняў, звернутых да мяне. Гэта было проста шчырае, чыстасардэчнае апавяданне чалавека аб адной доўгай і надзвычай цяжкай паласе яго жыцця.

Але апавяданне гэтае аказалася такім, што яго нельга было чытаць без міжвольнага ўзрушэння, без найглыбейшага душэўнага хвалявання. Гэта быў цудоўны чалавечы дакумент — аповесць аб двух гераічных жыццях, аб подзвігу вялікага кахання і дружбы. Гэты подзвіг быў радней гераічным справам абаронцаў Брэсцкай крэпасці і я без ваганняў уключыў апавяданне аб ім у адну з радыёперадач.

Мне пісала жанчына з горада Баку, Асія Серажатдзінаўна Гусейн-задэ, — удава былога афіцэра Савецкай Арміі. Яе муж, гвардыі капітан Алігейдар Ібрагімаў, быў камандзірам артылерыйскага дывізіёна. Тры гады ён правёў на фронце, змагаўся на Украіне, на Беларусі, на Каўказе, у Крыму, удзельнічаў ва ўзяцці Одэсы, быў узнагароджаны ордэнам Чырвонага Сцяга, двума ордэнамі Александра Неўскага, ордэнам Чырвонай Звязды і некалькімі медалямі.

Летам 1944 года яго дывізіён прымаў удзел у баях за вызваленне Брэста, і там капітан Ібрагімаў быў цяжка ранены.

Пісьмо Асіі Гусейн-задэ датычыць апошніх падзей, і я прыводжу яго амаль цалкам, нічога не мяняючы ў яго тэксце:

«Трэцяга верасня тысяча дзевяцьсот сорок чацвёртага года мною была атрымана тэлеграма са шпіталю горада Пензы, у якой мяне прасілі тэрмінова прыехаць у Пензу з прычыны таго, што муж мой цяжка ранены.

Атрымаўшы ў тэрміновым парадку пропуск на выезд у горад Пензу да мужа, я выехала сёмага верасня тысяча дзевяцьсот сорок чацвёртага года. Мне прыйшлося выпрабаваць самыя цяжкія ўмовы перасоўвання — ехаць на буферы, у тамбуры, зрабіць некалькі перасадак, дзе станцыі былі поўнаасцю разбураны. І толькі семнаццаціга верасня я дабралася да горада Пензы а другой гадзіне ночы. Прасядзеўшы да раніцы ў зале чакання пасажыраў, я пеша пайшла ў горад шукаць шпіталь. Адлегласць паміж вакзалам і шпіталем была пяць кілометраў. Шпіталь знаходзіўся ў канцы горада: толькі к дзевятай гадзіне раніцы я дабралася да шпіталю, дзе спытала гвардыі капітана Ібрагімава.

Адна лёгкадумная сястра тут-жа звярнулася да мяне:

— А, гэта той сляпы на абое вачэй, які больш ніколі не будзе бачыць?

Я перанесла вельмі цяжкі ўдар. Мне-ж ніколі не прыходзіла ў галаву, што мой муж можа аказацца сляпым. Ад гора і хвалявання я страціла прытомнасць і ўпала. Прачнулася ў кабінёце начальніка шпіталю, дзе мне аказалі медыцынскую дапамогу. Пасля гэтага мяне павялі на трэці паверх, у палату, дзе ляжаў мой аслепшы муж.

Аказалася, што калі мой муж даведаўся ад той-жа медсястры аб тым, што ён беззваротна страціў зрок, ён аб'явіў галадоўку, патрабуючы, каб выклікалі мяне, таму мне далі тэрміновую тэлеграму аб прыездзе.

У палаце ляжала восемнаццаць чалавек афіцэраў. Былі там сляпыя, бязногія і з іншымі раненнямі. Калі мяне падвялі да ложка майго мужа, я яго не пазнала. Ён меў вельмі скале-

чаны выгляд. Замест вачэй былі чырвоныя гнойныя ямы; адной ноздры не аказалася; уся чэлюсць была разбіта і абцягнута металічнай шынай; зламана была лапатка і перарэзаны пяць пальцаў на абодвух руках. Усяго ў яго было семнаццаць раненняў. Увесь твар быў забіты асколкамі.

Я падышла да яго і спытала ў яго па-азербайджанску:

— Аліша, гэта ты?

Ён адказаў:

— Так.

Я абняла яго, прытуліла да сваіх набалелых грудзей і адчула, што ён плача. Каб самой не расплакацца, я прыкусіла настолькі моцна губу, што і па сённяшні дзень у мяне застаўся рубец. Урачы пачалі мяне падганяць, каб я яго пакарміла з прычыны таго, што ён ужо трынаццаць сутак не прымаў яды. Мне прынеслі шклянку какаа, і я яго пачала паіць з лыжачкі. Пасля гэтага ён мне задаў пытанне: ці прыехала я за ім і ці не кіну я яго, такога скалечанага.

Я яму адказала, што кахала яго раней, а цяпер кахаю ўдвая больш і вельмі яго шкадую. Сказала, што ён пацярпеў за ўвесь савецкі народ, за нашу дарагую савецкую Радзіму, а я патрыётка сваёй Радзімы, і калі-б нават ён застаўся сляпым і без рук і без ног, то і ў такім выпадку я не пакінула-б яго. Я сказала яму, што ён мне вельмі дарагі. Ён з радасцю пачаў піць какаа, і ў яго з'явілася жаданне хутчэй паехаць дамоў.

Праз тыдзень я забрала яго і яшчэ аднаго дваццацігадовага байца, калгасніка-азербайджанца, з горада Гелкчай, які застаўся без адной нагі, і мы прыехалі ў Маскву. Мы прабылі ў Маскве цэлы тыдзень. Я дабілася, каб яго паглядзеў акадэмік Ціхаміраў, які яго ўцешыў, сказаўшы, што ў яго праз чатырнаццаць месяцаў адкрыецца зрок, а мне сказаў, што больш мой муж ніколі бачыць не будзе і каб я яго забрала дамоў падлячыць раны.

Я прывезла яго ў Баку, уладзіла ў шпіталь, дзе ён праляжаў на працягу цэлага года. Адтуль я яго ўзяла дамоў, павезла ў горад Одэсу, каб паказаць прафесару Філатаву, хоць я вельмі добра ведала, што ён ніколі больш беллага святла не ўбачыць. Але каб уцешыць яго, я пайшла на ўсе ахвяры, прадаўшы апошнія рэчы з дому...

Калі мы прыехалі ў Одэсу, то аказалася, што прафесара Філатава там не было, што ён адпачывае на курорце ў Гаграх, у санаторыі «Украіна», і мы ўзялі курс на Гагры, дзе, заручыўшыся дакументамі, я дабілася прыёму ў Філатава. Калі прафесар Філатаў агледзеў вочы майго мужа, то ён тут-жа адкрыта сказаў яму, што ён ніколі больш бачыць не будзе. Я сказала прафесару Філатаву, што я хачу ахвяраваць адным вокам у імя выратавання аднаго вока майго мужа, і мы будзем абодва бачыць, маючы па аднаму воку.

Прафесар мне адказаў, паклаўшы мне і майму мужу на плечы рукі: «Калі трэба будзе, то я знайду для яго іншае вока», а яму ён сказаў:

— Хворы Ібрагімаў, вашы вочы — гэта ваша жонка. Я рэдка бачыў такіх жонак, як ваша жонка. Я шмат лячыў сляпых, сустракаўся з імі і бачыў іх жонак. Жывіце адзін для другога і беражыце сябе. Навука ідзе ўперад, не трацце надзеі.

Пасля гэтага мы пайшлі адтуль, і я з вялікай цяжкасцю ўгаварыла яго застацца ў Гаграх хоць-бы на адзін месяц.

Так мы і зрабілі. Штодзённа я вадзіла яго да мора купання. І ён, як былы спартсмен, любіў плаваць. Але сляпому яму арыентавацца было вельмі цяжка. Тады я купіла вяроўку, прывязала яму за талію і пускала яго ў мора, трымаючы вяроўку ў руках. Калі ён плыў далёка, то давала яму торганнем вяроўкі ведаць, каб ён вяртаўся назад, і такім чынам мы практыкаваліся тры-чатыры дні.

Мае перажыванні апісаць вельмі цяжка. Муж плаваў, а я сядзела на беразе і плакала.

Аднойчы да мяне падыйшоў падпалкоўнік і сказаў:

— Грамадзянка, я назіраў за вамі ўжо некалькі дзён. Дазвольце мне вадзіць вашага мужа штодзённа купацца ў мора і больш вярнуць з сабой не прыносьце.

Я пазнаёміла з ім мужа, і яны штодзённа хадзілі ўдваіх купацца.

Мы прабілі цэлы месяц у Гаграх, пасля чаго выехалі ў Баку, дзе муж пачаў прывучацца жыць жыццём сляпых.

На працягу дзевяці год, якія ён пражыў сляпым, ён ніяк не мог прымірыцца з жыццём сляпога, вельмі нерваваўся і стаў раздражняльны. У яго пачаліся нервовыя прыпадкі, і мне прыходзілася форменным чынам быць артысткай, прыстасоўвацца да яго. Калі ён гаварыў, што гэта чорнае, хоць добра ведаў, што белое, я павінна была гаварыць, што гэта чорнае, толькі каб яго супакойць. Фізічнай працай займацца ён не мог. Мне прыходзілася выдумваць усякага роду спорт. Я набівала мяшок пяском кілограмаў на 16, і яму давала на плечы, і вадзіла яго па пакоі або навокал стала. Або ён пасадзіць нашу дачку сабе на плечы і ходзіць па пакоі. І зноў-такі я яго вадзіла. Я апісала вам толькі частку нашых узаемных пакут. Ён стаў замкнуты. У тэатр і кіно не хадзіў.

Усё гэта, вядома, адбівалася на ім і на яго сэрцы. Я старалася стварыць для яго ўсе магчымыя ўмовы спакойнага жыцця. Але пражытыя ў такім стане дзевяць год адбіліся на ім вельмі цяжка, і шостага лістапада тысяча дзевяцсот пяцьдзесят трэцяга года, пад лістападаўскія святы, ён за дваццаць хвілін памёр ад паралічу сэрца, і не стала для мяне самага дарагога чалавека на сорок восьмым годзе яго жыцця».

У канцы пісьма Асія Гусейн-задэ звярталася да мяне з адзінай скромнай просьбай — пахадайнічаць аб тым, каб на магіле яе мужа быў пастаўлены помнік — яго бюст. Да пісьма былі таксама прыкладзены дзве фатаграфіі. На адной з іх, зробленай на фронце, быў паказаны малады афіцэр-азербайджанец з вялікімі гарачымі вачыма, на другой — ужо састарэлы, азызлы чалавек з поўпрыкрытымі вачыма сляпога.

Я рашыў тады-ж адказаць Асіі Гусейн-задэ па радыё і, абвясціўшы гэтае яе пісьмо, звярнуўся да яе:

— Дарагая і глыбокапаважаная Асія Серажэтдзінаўна! Я прачытаў гэтае Ваша пісьмо па радыё для таго, каб таварышы з Урада Азербайджана пачулі яго і дапамаглі Вам у збудаванні помніка Вашаму мужу. Але я прачытаў яго і з іншай мэтай. Мне здаецца, што Вы самі, Асія Серажэтдзінаўна, заслугуеце помніка пры жыцці. Тое, што зрабілі Вы, — гэта сапраўды подзвіг савецкай жанчыны, подзвіг вялікага кахання і дружбы, ніколі не меншы, чым любы подзвіг герояў Вя-

*Дарагія таварышы!
Вашу сталіцу—горад Мінск—
вызваляў ад фашысцкіх захопнікаў
і мой муж. А ў Брэсце ён страціў
самае дарагое ў жыцці—зрок.
Пасылаю гарачае прывітанне ге-
раічнаму беларускаму народу.*

Асія Гусейн-задэ

лікай Айчыннай вайны. Для героя, для чалавека, які здзейсніў подзвіг, вышэйшая ўзнагарода заключаецца ў тым, што аб ім ведае і памятае народ. І мне хацелася-б, каб наш народ, нашы савецкія жанчыны і дзяўчаты ведалі-б аб Вашым выдатным подзвігу, подзвігу, дастойным жонкі героя Вялікай Айчыннай вайны.

Я ўпэўнены, Асія Серажэтдзінаўна, што ўсе, хто сядзіць зараз ля сваіх радыёпрыёмнікаў, слухалі Ваша пісьмо, зацікавіліся дыханнем, са слязьмі на вачах. Я пераконаны, што многія з радыёслухачоў захочуць звярнуцца да Вас са словамі спачування, са словамі дружбы і ўдзячнасці, і таму я паведамляю зараз ім Ваш адрас:

Баку, вуліца Бакіханова,
дом 2, блок 5, кватэра 36.

Абвясчаючы гэтае пісьмо, якое ніхто не мог-бы чуць роўнадушна, я быў пераконаны, што радыёслухачы хутка адгукнуцца на яго. І ўжо на наступны дзень у радыёкамітэт, у рэдакцыі маскоўскіх газет пачалі паступаць дзесяткі запытанняў ад самых розных людзей, якія не паспелі запісаць у час перадачы адрас азербайджанскай жанчыны.

Потым мне прыслаў пісьмо супрацоўнік акруговай ваеннай газеты з Баку, маёр Кузнецоў, які пасля радыёперадачы наведваў Асію Гусейн-задэ і напісаў аб ёй нарыс. Маёр Кузнецоў паведамляў, што армейскі комсамол Бакінскай ваеннай акругі ўзяў шэфства над магілай гвардыі капітана Ібрагімава. Ён таксама прыслаў мне некалькі фатаграфій А. С. Гусейн-задэ, адну з якіх вы бачыце на старонцы часопіса.

А хутка прыйшло пісьмо і ад самой Асіі Серажэтдзінаўны. Яна паведаміла, што праз некалькі дзён пасля перадачы да яе з'явіліся з кветкамі адказныя работнікі Цэнтральнага Камітэта Комуністычнай партыі Азербайджана. Просьба яе аб помніку будзе задаволеная, і сям'і гвардыі капітана Ібрагімава акажуць усю неабходную дапамогу. А. С. Гусейн-задэ,

зараз хворую, змясцілі ў лепшую бальніцу, а яе дачцэ Салмаз, якая скончыла дзесяцігодку, дапамагаюць уладзіцца на работу. Цёплымі клопатамі акружаць у Баку сям'ю героя Вялікай Айчыннай вайны.

Але самае дарагое для жонкі капітана Ібрагімава — гэта вялікая маральная падтрымка, глыбокае шчырае спачуванне, якое выказваюць ёй многія савецкія людзі. Зараз штодзённа паштальён прыносіць у кватэру на вуліцы Бакіханова дзесяткі пісем з розных куткоў нашай неабсяжнай краіны. Рабочыя і калгаснікі, служачыя і воіны Савецкай Арміі, мужчыны і жанчыны, дарослыя і дзеці, старыя і моладзь звяртаюцца да слаўнай дачкі азербайджанскага народа са словамі дружбы і ўдзячнасці, пішуць, што яе вобраз будзе служыць для іх прыкладам высокага маральнага аблічча савецкага чалавека. Гэтых пісем А. С. Гусейн-задэ атрымала ўжо больш пяцісот.

З РАЙКОМА партыі Мар'я Мікалаеўна Чваркова ішла ў глыбокім роздуме. Нават

не заўважыла, як мінула свой дом. Думкі бязладна мітусіліся ў галаве і ні на адной не ўдавалася сканцэнтравана. Не, яе не спалохала прапанова ехаць на працу ў вёску. Чаго-ж тут баяцца? Але неяк шкада было расстацца з прывычным укладам жыцця ў райцэнтры, бегаць на рынак, выконваць шмат такіх спраў, якіх на вёсцы, бадай, і не сустрэнеш.

...Сяло Моладава вялікае. Працаздольных больш тысячы. Жанчыны таварыскія, працавітыя. Але пры першай сустрэчы яны іранічна ўсміхаліся, нібы гаварылі Чварковай: «Папрацуй тут, галубанька, дастанеш шылам патакі. Гэта табе не райцэнтр».

Шылам, вядома, шмат патакі не падчэпіш. Але Чваркова духам не ўпала. Участак далі ёй сур'ёзны, адказны: быць загадчыцай хаты-чытальні.

«З чаго пачаць? — пытала сябе Мар'я Мікалаеўна. — Ну, вядома, з самага элементарнага: зрабіць хату-чытальню ўтульным месцам адпачынку калгаснікаў».

Сустрэла яна на дарозе калгасных комсамолак і папрасіла:

— Прыходзьце, дзяўчаты, сёння ў хату-чытальню.

— Сумна там... — гаворыць адна.

— І не ўтульна, — уторыць другая.

Мар'я Мікалаеўна добра вядомы таямніцы жаночага сэрца. Яна ўсміхнулася, узяла дзяўчат пад рукі і проста сказала:

— Хіба-ж мы не здолеем навесяці там парадак? А можа вы сваіх хат ніколі не прыбіралі, падлогі не мылі?

Дзяўчаты спачатку хацелі надзьмуцца, але Чваркова проста спытала:

— Дапаможаце?

І яны дапамаглі. Старанна мылі падлогу, начышчалі шыбы, падклеівалі плакаты. У хаце-чытальні стала святлей і ўтульней.

З гэтага і пачалося. Людзі часцей наведвалі чытальню. На сталах з'явіліся свежыя газеты, часопісы, шашкі, шахматы. Члены ўжо амаль заглухлага сельскага лекторыя пачалі заходзіць за брашурамі, прасілі парады, што лепш прачытаць калгаснікам.

Узнікла патрэба выбраць совет хаты-чытальні. Аб гэтым Чваркова заявіла на сходзе калгаснікаў. Совет выбралі. У яго ўвайшлі лепшыя людзі калгаса: Стасюк, Вакульчык, Кухарчык, Салашчук і сама Чваркова.

Дзейнасць хаты-чытальні палеп-

АЧАГ КУЛЬТУРЫ

шылася па ўсіх напрамках. Совет збіраецца тры разы ў месяц. Члены совета намячаюць новыя цікавыя мерапрыемствы, зацвярджаюць план работы свайго ачага культуры.

— Трэба палепшыць навукова-атэістычную прапаганду, — рашуча гаворыць Стасюк.

М. Чваркова

— Гэта правільна, — згаджаюцца з ёй члены совета.

— Прачытаем лекцыю аб палёце на Марс, — прапануе Чваркова.

Тэма цікавая. Яе ўключаюць у план.

З гутаркі выяўляецца, што ў калгасе шмат швейных машын, што жанчыны хочуць навучыцца шыць кашулі, сукенкі, паліто. Ну як абыйсці такое жыццёва важнае пытанне? Так і запісалі: «Арганізаваць пры хаце-чытальні гурток крою і шыцця».

Па ініцыятыве совета пры хаце-чытальні адкрыўся агракуток. Гэты невялічкі пакойчык, сапраўды куток, стаў любімым месцам малых спецыялістаў па сельскагаспадарчых культурах. Яны выставілі экспанаты вырашчанай у калгасе кукурузы трохметровай вышыні, лёну-даўгунцу, ад якога калгас атрымаў больш двух мільёнаў рублёў прыбытку. У «кутку» Мар'я Мікалаеўна са сваімі неўгамаванымі памочнікамі таксама навяла ўтульнасць і чыстату.

У шафах шмат навінак сельскагаспадарчай літаратуры. Ёю часта карыстаецца і аграном калгаса Якаў Калілец, і загадчык свінафермы Марк Юрко і радавыя калгаснікі.

На дошцы аб'яў часта з'яўляюцца афішы аб канцэртах мастацкай самадзейнасці хаты-чытальні. У такія дні ў Мар'я Мікалаеўна шмат клопатаў: трэба і парыкі расстарацца, і зрабіць сякія-такія дэкарацыі, і прасачыць за рэпетыцыямі харавога і танцавальнага калектываў.

Актыў хаты-чытальні абсталяваў у кожнай паляводчай брыгадзе газетныя вітрыны. Сама Мар'я Мікалаеўна строга сочыць, каб там штодзённа вывешваліся свежыя газеты.

Так працуе актывістка-комуністка Мар'я Мікалаеўна Чваркова. Нядаўна ў яе быў асабліва радасны дзень. Ёй уручылі Ганаровую грамату Міністэрства культуры БССР за актыўную работу на культурным фронце.

Заслужаная ўзнагарода!

Ал. АВЕЧКІН.

Іванаўскі раён,
Брэсцкая вобласць.

Станіслаў ШУШКЕВІЧ

Белы мой лебедзю...

Белы мой лебедзю, мой пабрацім,
Над Ангараю з табой праляцім.
І над тайгою гарыстай пакружым,
Шмат тут прастору смелым і дужым,
Мужным і дужым!

Сіняе неба... Хіба ў Венецыі
Сонца ярчэй, чым вясною, тут свеціць?!
Хіба тут горшыя вочы ў каханае?!
Хіба тут сэрца не палымянае,
Сэрца дзявочае не палымянае?!

Гулка ірвуцца і б'юцца парогі,
Нашы з табой не змераць дарогі...
Круцяць віры, закіпелі жывёры,

Вышай і вышай, мой белапёры,
Лебедзю мой белапёры!

Вось і плаціна — шчасця падкова,
Вышай і вышай, з сілаю новай!
Хаты, палацы сонцам зазялі,
Рвуцца і пеняцца шумныя хвалі,
Хуткія шумныя хвалі.

Белы мой лебедзю, мой пабрацім,
Над Ангараю з табой праляцім.
І над тайгою гарыстай пакружым,
Шмат тут прастору смелым і дужым,
Мужным і дужым!

Соф'я Машлякевіч

ПАХУЧЫЯ сады засталіся за ручаём. Цяпер сцяжынка вілася ўдоўж маладой руні азімых, вянурых, але яшчэ даволі густых кустоў бульбы, залацеючай высокай кукурузы. Куды-б ні кінула вокам маладая дзяўчына — усюды бачыла багатыя плады стараннай працы калгаснікаў. Сэрца поўнілася радасцю і гонарам за сваю грамадскую гаспадарку. І тым больш адчувальнай была гэтая радасць, што яна, звычайная даярка, знаходзіцца не ў апошніх радах калектыву, які змагаецца за стварэнне багацця ў калгасе.

Дзяўчына выйшла на луг, дзе раскінуўся летні лагер кароў. На ўсходзе ўспыхнула зара, росы загарэліся рознаколернымі іскрамі. І гэтая вясёлая гульня святла, і свежасць асенняй раніцы былі сугучны настрою маладой даяркі. Неяк самі сабой паплылі прыемныя ўспаміны.

На ферму калгаса «Сцяг комунізма» Давыд-Гарадоцкага раёна Вера Ліпская прыйшла ў 1952 годзе. Як маладая даярка, яна тады не мела яшчэ вопыту, але адчувала гарачае імкненне працаваць так, каб не сорам было глянуць у вочы калгаснікам. Была ў дзяўчыны і настойлівасць, якая дапамагла пераймаць і ўкараняць у сваю практыку перадавы вопыт. А вучыцца было ў каго.

На ферме буйнай рагатай жывёлы працавала знатная даярка вобласці Соф'я Іванаўна Машлякевіч. Вера пачала ўважліва прыглядацца да яе работы.

Перш за ўсё пацікавілася кармленнем. Ліпская і раней добра ве-

Дастойная сяброўка Соф'і Машлякевіч

дала народную прыказку: «У каровы малако на языку», але тое, што рабіла Соф'я Іванаўна, было для яе новым. Знатная даярка карміла кароў у пэўныя гадзіны, строга захоўваючы распарадак дня і чарговасць кармлення. У перыяд запуску каровы, за шэсцьдзесят дзён да ацёлу, выключала з сутачнага рацыёну сакавітыя кармы. Зацікавіла дзяўчыну і тое, што Соф'я Машлякевіч выдавала жывёле корм у такой камбінацыі, у якой ён ахвотна паядаўся. Адна карова лепш паядала сакавітыя кармы, другая — канцэнтраты. Тады першая за кошт другой атрымлівала больш сакавітых кармоў, другая — больш канцэнтратаў. Прычым спачатку жывёла паядала моцныя кармы — макуху, вотруб'е, затым сакавітыя і пасля — грубыя. Пры такой паслядоўнасці жывёла лепш засвойвала пажыўныя рэчывы.

Летам усё пагалоўе пераходзіць на лагернае ўтрыманне блізу выпасаў і вадаёмаў. На месцах стаянкі зроблены паветкі, дзе жывёла стаіць у час дажджу. Пад уплывам паветра і сонца яна загартоўваецца, становіцца менш схільнай да захворванняў. Дойным каровам даецца добрая зялёная падкормка.

Перацяўшы перадавыя прыёмы кармлення жывёлы, Вера Ліпская дабілася некаторага павышэння надояў. Аднак яны былі значна ніжэй, чым у Соф'і Іванаўны.

«У чым-жа справа? — думала Вера Паўлаўна. — Жывёла ў нас аднолькавая, кармы — таксама, а вынікі розныя».

Соф'я Іванаўна растлумачыла, што важную ролю адыгрывае таксама і спосаб даення, падмыванне вымя, масаж, даенне кулаком, затым зноў масаж і дадойванне.

Паступова авалодваючы асновамі зоатэхнічнай навукі, Вера Паўлаўна набыла неабходныя веды.

Ужо ў 1955 годзе яна надаіла ад кожнай замацаванай за ёю каровы па 2180 кг малака.

За гэты час непазнавальна змянілася ферма буйнай рагатай жывёлы. Зараз тут больш 1400 галоў жывёлы, з якой — 419 кароў. Палепшана пароднасць. Створана група «гарынскай» жывёлы са 150 кароў (назва ад даліны рэк Гарыні і Гарынікі). Ад кожнай у міну-

Вера Ліпская

лым годзе надоена ў сярэднім па 2000 кілограмаў малака. Гэтая парода адметна прадукцыйнасцю і прыстасаванасцю да нізінных з лясамі выпасаў, вынослівасцю, вялікай вагой. Колькасць пародзістай жывёлы з года ў год павялічваецца за кошт падростаючых нецеляў.

А якія кадры працуюць зараз на ферме!

Узяць хоць-бы даярак. Аляксандра Пашкевіч на 20 верасня надаіла па 3394 кг малака, Вера Машлякевіч за гэты-ж перыяд атрымала па 2851 кг, Паўліна Бруцкая — па 2697, Вера Ліпская — па 3860, Соф'я Машлякевіч ужо надаіла па 4261 кг у сярэднім на карову пры абавязацельстве даць па 4000 кг малака.

Вера Паўлаўна ўдзячна знатнай даярцы за вучобу і дапамогу.

«Усяго на 401 кг адстала ад сваёй настаўніцы, — думае Вера Паўлаўна. — Але пастараюся — даганю. Хіба рукі мае горш, чым у Соф'і Іванаўны? Ды і вопыт ужо ёсць».

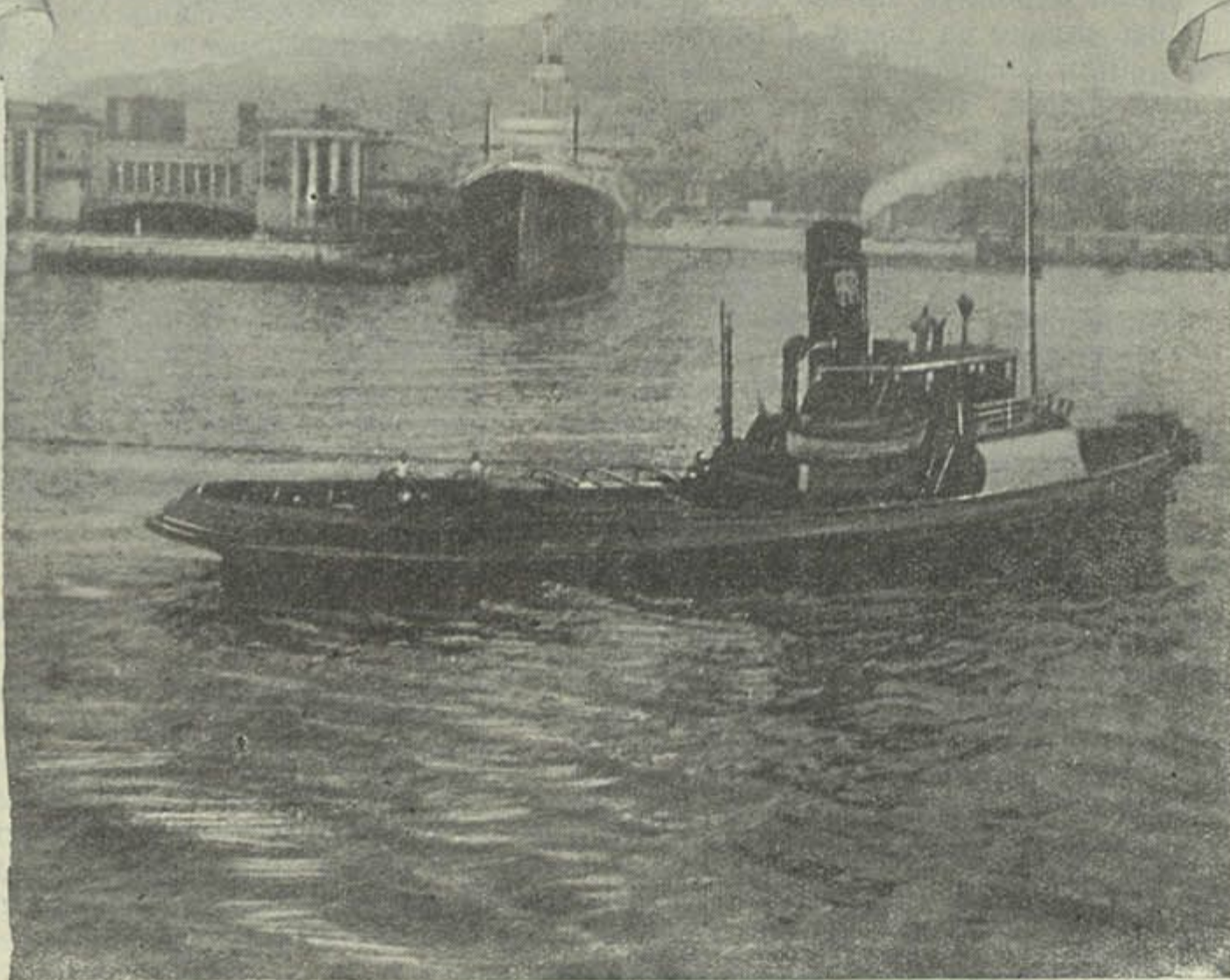
Але вось і лагер. Вера хутка апранула халат, набрала ў вядро чыстай вады, узяла ручнік і накіравалася да сваіх кароў.

Хутка мільгаюць загарэлыя дзявочыя рукі. Весела звяняць тонкія струменьчыкі малака аб сценкі вядра, і ў такт гэтаму звону б'ецца маладое сэрца, кліча ўперад, да новых перамог.

А. НЕКРАШЭВІЧ,

зоатэхнік Брэсцкага аблвыканкома.

ВАКОЛ Еўропы

Сонечны Неапаль сустрэў нас пахмурным надвор'ем.

ПАКІНУУШЫ гасцінныя берагі Францыі, наш цеплаход узяў курс на Італію.

19 ліпеня, каля пятай гадзіны дня, паказаліся абрысы Неапаля. Турысты выйшлі на палубу, каб палюбавацца велічнай панарамай. На левым беразе Неаполітанскага заліва скрозь смугу праглядаў харашун Неапаль, а крыху справа ўзвышаўся конус славутага вулкана Везувій.

Канец. Пачатак гл. у № 9.

К вечару цеплаход прычаліў да прыстані. Турыстаў даўно ўжо чакалі аўтобусы. Спачатку праехаліся па набярэжнай. Потым падняліся ў высокую частку горада, адкуль назіралі заліты агнямі Неапаль. На далёкай ускраіне наведаль раён Пуцуолі, дзе захаваліся яшчэ рэшткі язычаскага храма Апіса. Гэты храм цікавы тым, што з III па IV стагоддзе нашай эры з прычыны вертыкальных перамяшчэнняў зямной кары апускаўся ў ваду за-

ліва на глыбіню да 6 метраў і цяпер зноў падняўся з вады. Калі мы праязджалі прыгожую вуліцу Санта Лючыя, гід і перакладчык заспявалі аднайменную славетную італьянскую песню. Набярэжная скрозь занята рэстаранамі, аднак наведвальнікаў мала.

На другі дзень спецыяльны цягнік Неапаль—Рым з вялікай хуткасцю, як і ва Францыі, пранёс нас праз даліны Кампаніі і Лацыё. На працягу больш 300 кілометраў мы назіралі праз вагоннае акно своеасаблівую сельскую гаспадарку Італіі. Спачатку цяжка было зразумець яе сістэму. Праз урадлівыя даліны, пакрытыя багатай расліннасцю, працягнуліся рады таполяў. Аказваецца, што таполі і ўбітыя ў рад з імі высокія калы служаць для падвешвання вінаградных кустоў. Такім чынам, тут адначасова вырошчваюць таполі, вінаград, а паміж радкамі звычайныя палявыя і гародныя культуры. Урадлівая глеба, мноства вады і сонца дапамагаюць ушчыльнаму выкарыстанню тэрыторыі. Ураджаі на палях добрыя. У садах шмат аліўкавых дрэў.

Зусім інакш выглядае гаспадарка на горных участках. Са схілаў гор вада хутка сцякае ў даліны, змываючы гле-

бу. На паверхню часта выступаюць шчыльныя вапняковыя пароды. У такіх умовах цяжка займацца земляробствам. Таму толькі сям-там, дзе насельніцтва распрацавала гарызантальныя пляцоўкі, разводзяцца пераважна лімонныя і аліўкавыя сады. Наогул-жа тэрыторыя застаецца нявыкарыстанай, поўпустыннай.

Пад'язджаючы да Рыма, мы ўбачылі старажытныя каменныя акведукі—высокія надземныя водаправоды, па якіх вада з гор дастаўлялася ў горад. Крыху далей перад намі выраслі такія-ж высокія крапасныя сцены. Забеспячэнне вадой ставілася на адзін узровень з аховай горада ад ворагаў.

На пабыўку ў Рыме нам адводзіўся толькі адзін дзень. У гэтым старажытнейшым з гарадоў захавалася кіпучае жыццё. Агледзеўшы многія цудоўныя помнікі, мы накіраваліся да Ватыкана—рэзідэнцыі папы рымскага. Гэта магучая крэпасць у сярэдзіне Рыма. За высокімі каменнымі сценамі Ватыкана турысты атрымалі магчымасць азнаёміцца з музеем, які знаходзіцца ў бясконца доўгіх калідорах Ватыканскага палаца. Тут экспануюцца карціны, статуі і абшырныя папскія бібліятэкі. Найбольш істотнай часткай паказу з'яўляецца Сікстынская капела з роспісам Мікель Анджэло. Праз вокны калідораў можна бачыць цудоўны сад унутры крэпасці і радыёстанцыю.

Да Ватыкана прымыкае сабор св. Петра. Гэтая найвялікшая ў свеце царква закладзена па праекце Мікель Анджэло ў 400 гадах. Яшчэ і па сёння яна ўсё дарабляецца і перабудоўваецца.

Агледзелі мы і славетныя рымскія катакомбы, дзе першыя хрысціяне скрываліся ад праследванняў рымскіх імператараў. Тут у доўгіх падземных калідорах адбываліся богаслужэнні. Агульная даўжыня калідораў—каля 12 кілометраў. У гэтых катакомбах пахаваны сотні тысяч хрысціян.

Далей спыніліся для агляду рэшткі Калізея, пабудаванага яшчэ да пачатку нашага леталічэння. Гэта велічнае збудаванне тыпу нашых стадыёнаў. Тут праводзіліся жорсткія пакаранні хрысціян і не менш жорсткія крывавыя баі гладыятараў. Высокі авальнай формы будынак Калізея ўнутры і знадворку быў абліцаваны мармурам, які па распаўсюджэнню пап выкарысталі для пазнейшых будоўляў.

Сучасны Рым робіць будзённае ўражанне. Мы бачылі шмат вузкіх значна засмечаных вуліц, шмат дамоў, на якіх тынк абваліўся. На вуліцах паміж балконамі развеша-

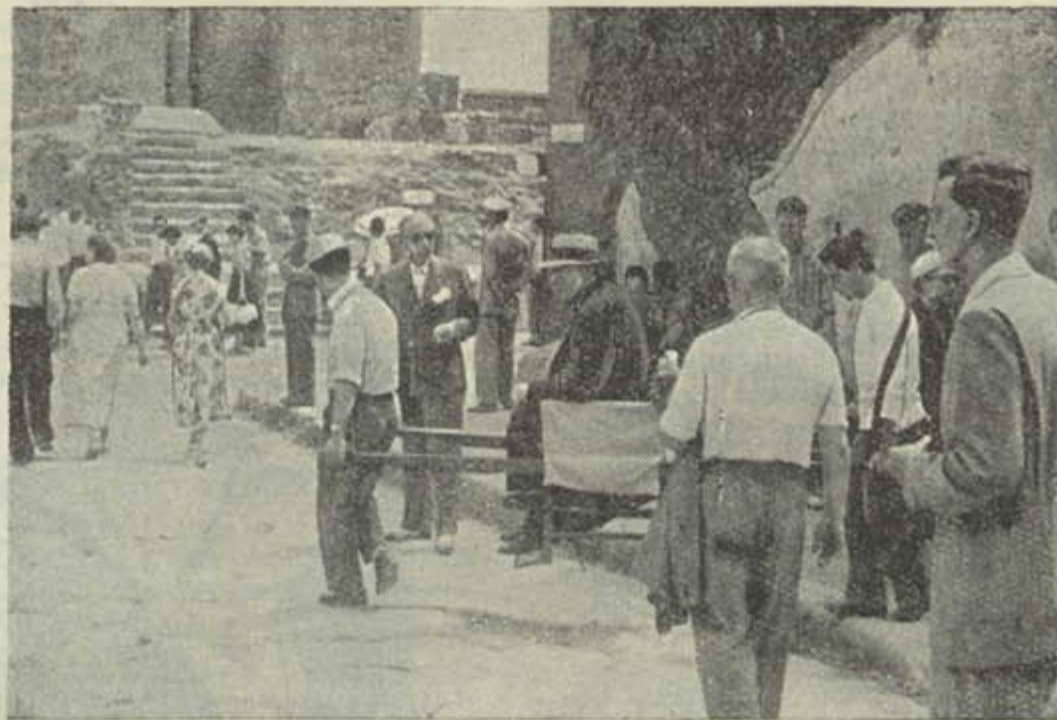
на бялізна. У горадзе добра адчуваецца гандлёвае жыццё і менш прамысловае. Побач з аўтатранспартам шмат рамізнікаў. Вялікі прыбытак гораду даюць турысты. Для іх падрыхтаваны альбомы, малюнкi, карты, якімі так настойліва гандлююць, што цяжка іх не купіць.

Вярталіся ў Неапаль, калі добра сцямнела. Турысты дзяліліся ўражаннямі, а многія, стаміўшыся за дзень, нават задрамалі ў цеснаватых, але даволі зручных купэ вагона.

22 ліпеня з раніцы аўтобусы адвезлі нас у Пампею. Гэты горад у першым стагоддзі нашай эры быў засыпаны попелам пры вывяржэнні Везувія, і толькі ў апошнім стагоддзі яго раскапалі. Дарога ішла ля падножжа Везувія. Праехалі горад Геркуланум, які таксама быў тады заліты лавай. Некаторыя дачы размясціліся пасярод схілу Везувія і нават пацярпелі пры апошнім яго вывяржэнні ў 1944 г. Яшчэ і цяпер ля самых дач відаць цёмныя патоки застыўшай лавы.

Пампею засыпала попелам на 5—6 метраў, таму добра захаваліся ніжнія часткі дамоў. Вуліцы былі даволі вузкія, брукаваныя, з каменнымі трагуарамі, пад якімі знаходзіліся водаправодныя і каналізацыйныя трубы. На сценах многіх дамоў—малюнкi. На плошчах—храмы, вельмі зручныя лазні (тэрмы). Па ўсяму відаць, што людзі таго аддаленага мінулага жылі даволі заможна і культурна.

З Пампеі дарога павярнула на поўдзень, у бок Салерно. Ехалі мы ўвесь час па нізіне і зноў бачылі ўрадлівыя палі з вялікай колькасцю аліўкавых, лімонных і вінаградных садоў. Была нядзеля. Насельніцтва сёл і гарадкоў усюды радасна вітала савецкіх турыстаў, запрашала купляць выстаўле-

У Пампеі савецкія турысты пазнаёміліся са спосабам жыцця не толькі старажытных, але і сучасных прыхільнікаў рабства. Вось адзін з іх: гэты амерыканскі знаўца культуры падарожнічае па горадзе-музеі на насілках.

ныя на рынках фрукты і гародніну. У Салерно аўтобусы звярнулі на дарогу, якая ідзе берагам Тырэнскага мора.

Абедалі ў Амальфі. З дарогі, якая ўзнялася на сто метраў над морам, нас на ліфце паднялі яшчэ вышэй—у рэстаран, які прыляпіўся на кручы, як наша Ластаўкіна гняздо. Рэстаран невялікі. У ім змясцілася толькі частка нашых турыстаў. Мы засталі там замежных турыстаў, якія яшчэ абедалі. Пакуль мы завіхаліся над першай стравай, якая складалася з прыгатаванага парознаму макарону, за спіной у нас загучэла італьянская песня. Спявала маладая жанчына пад акампанемент гітары і баяна. Пасля трох песень яна абышла сталы, і турысты клалі ёй на талерку па 50 або 100 лір. Мы канчалі абед, а тыя-ж песні чуліся ўжо ў суседнім рэстаране.

Калі мы ехалі назад, то яшчэ раз спыніліся ў праслаўленым у песнях Сарэнта. Гарадок невялікі і чысценькі, у асноўным курортны і турысцкі. Нашы турысты спускаліся к мору, каб пакупацца. Наведалі домік, у якім жыў М. Горкі, аб чым гаворыць мемарыяльная дошка.

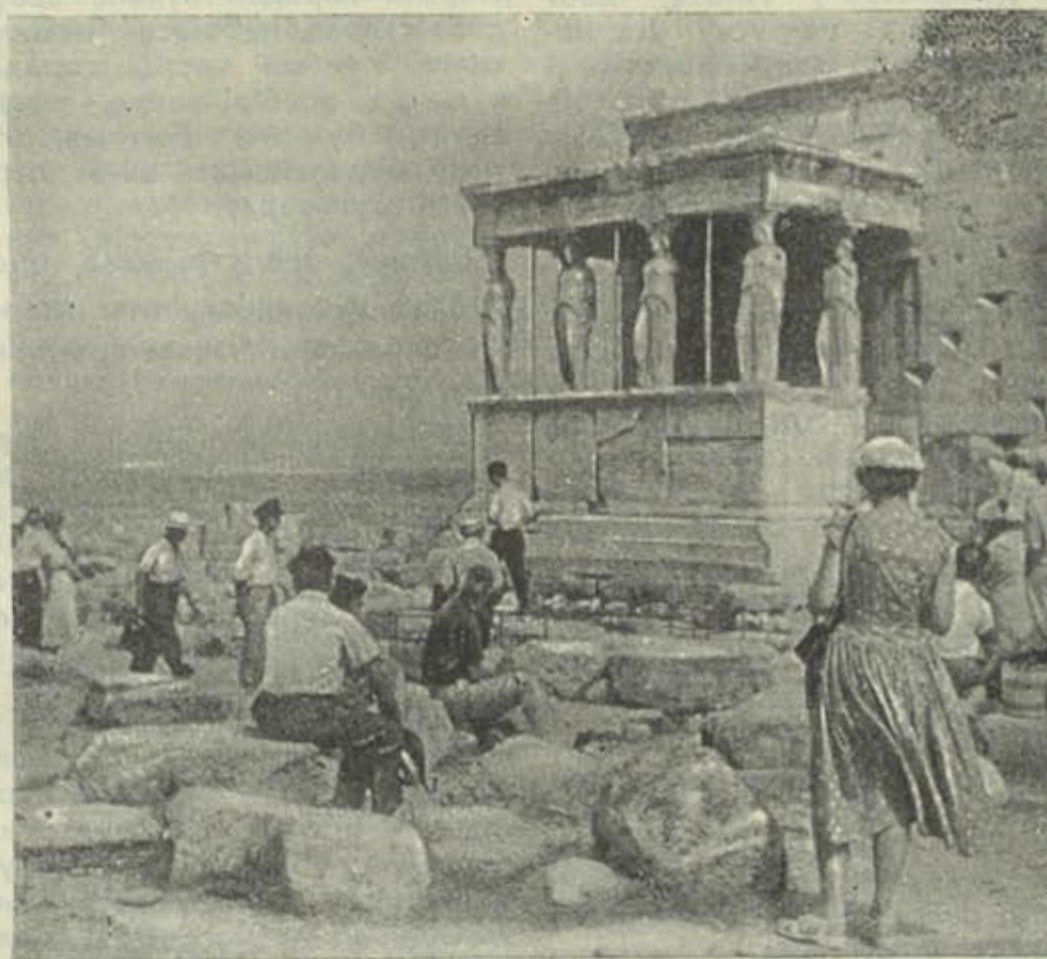
На трэці дзень гасцявання ў Італіі мы з раніцы агледзелі Нацыянальны музей і славыты Акварыум міжземнаморскай фауны і часткова флоры. Пасля на марскім катэры правялі экскурсію на востраў Капры, дзе шмат год пражыў М. Горкі.

Востраў Капры, як і іншыя астравы Італіі, высокі і гарысты. Ад прыстані трэба паднімацца на фунікулёры. З вострава амаль ва ўсе бакі відаць мора. Усё тут прыстасавана да паслуг турыстаў, якіх за летні сезон перабывае да 11 мільёнаў. Многія жывуць тут па цэламу сезону, а некаторыя і па некалькі сезонаў запар. У магазінах і кіёсках

нае землетрасенне, у выніку якога на востраве Сіцыліі за 4 хвіліны быў цалкам разбураны горад Месіна. Загінула тады каля 200 тысяч насельніцтва.

Грэчаскі порт Пірэі значна пацярпеў у час апошняй вайны. Немцы знішчылі шмат зялёных насаджэнняў, якія тут даволі цяжка разводзіць з-за моцнай засаленасці глебы і паветра. Пірэі амаль непрыкметна пераходзіць у Афіны. Таму мы хутка апынуліся там і пад'ехалі на машынах да славуэтага Акропаля.

Акропаль у перакладзе азначае «край горада». Калісьці, за шмат стагоддзяў да нашай эры, на гэтым высокім і шырокім узгорку была крэпасць. Пазней Акропаль ператварыўся ў месца канцэнтрацыі гра-

У Афінскім Акропалі турысты пазнаёміліся з мармуровай сівізнай старажытнай Грэцыі.

прадаюцца пераважна сувеніры для турыстаў.

На Капры мы наведалі два домікі, дзе жыў М. Горкі. Затым ездзілі аглядаць блакітны грот.

Адчаліўшы ад прыстані, катэр панёсся ўдоўж высокага берага, складзенага з вапнякоў, у якім марскі прыбой прарабіў шмат прамоін. На лодках мы ўехалі ў самую вялікую з прамоін, якая ўяўляе сабой абшырны падземны грот. Святло, якое пранікае сюды праз уваход, афарбоўвае ваду ў яркаблакітны колер, ад чаго і грот атрымаў сваю назву.

Пасвяжэўшы пасля купання і адпачыўшы за дзень, мы к вечару вярнуліся на цеплаход. А 12 гадзіне ночы ён пайшоў рэйсам у Грэцыю.

Праходзячы праз Месінскі праліў, многія ўспомнілі, як у 1908 г. тут адбылося страшэн-

мадскіх будынкаў і храмаў, якія будаваліся з белага мармуру. Цэнтральную яго частку займае Парфенон—храм дзева Афіны. Крыху ў баку стаіць храм Эрэхтэйон з прыгожым порцікам, які падтрымліваюць статуі жанчын (Карыятыды). Усё гэта блішчыць на сонцы крышталёвай белізной.

Ля падножжа Акропаля захаваліся яшчэ рэшткі храма Зеўса і храма Дыяніса—першага ў свеце тэатра, у якім ставіліся трагедыі Сафокла.

Славытыя мармуровыя статуі, у тым ліку і работы выдатнага скульптара старажытнай Грэцыі Мідыя, цяпер упрыгожваюць музеі ўсіх краін. У самой Грэцыі засталася толькі тое, што цяжка было вывезці. Але нават і калонам не далі спакойна стаяць. Вядома, што з вуснаў усіх грэкаў вырываецца скарга. З Акропаля адкрываецца вачам

У сярэдзіне дня ўсё жыццё ў Стамбуле замірае на некалькі гадзін. Але мы ўжо так загартаваліся, што ніякая гарачыня не магла суняць нашай турысцкай цягі да ўражанняў.

прыгожы горад Афіны. У нацыянальным музеі мы бачылі статуі, большасць якіх узятая з магіл. Праездам аглядалі Акадэмію навук, універсітэт, парламент, сабор і дзве маленькія візантыйскія царквы часоў першых хрысціян.

Хоць усюды савецкіх турыстаў сустракалі добра, але у Афінах прыём быў выключна цёплы. Яшчэ ў Пірэі мы атрымалі лісткі з прывітаннямі на рускай мове.

У горадзе, куды пад вечар выйшлі нашы турысты, насельніцтва шукала з імі сустрэчы, каб перадаць савецкаму народу ўдзячнасць за тое, што падтрымаў Грэцыю ў яе спрэчцы з англічанамі з-за Кіпра. Да мяне падышлі грэкі і грэчанка, як аказалася, муж з жонкай. Жонка, якая правяла дзяцінства ў Анапе, добра гаварыла па-руску. Да нашай размовы далучылася яшчэ двое грэчаскіх грамадзян, на выгляд рабочых або дробных служачых, і папрасілі праз маіх субяседнікаў дазволу паціснуць мне руку, як савецкаму чалавеку. Адыходзячы, яны казалі па-руску: «Мир». Мае субяседнікі гаварылі, што многія грэкі выйшлі сёння на вуліцы, каб сустрэцца з савецкімі турыстамі. Яны шчыра шкадавалі, што мы спыніліся ў Грэцыі толькі на адзін дзень.

Увечары, калі турысты дзяліліся на цеплаходзе ўражаннямі, аказалася, што ў большасці былі падобныя сустрэчы з насельніцтвам Афін.

Раніцай 28 ліпеня наш цеплаход падыходзіў да Стамбула. Яшчэ ўчора было перададзена паведамленне, што турэцкі ўрад запрашае нас зайсці па дарозе ў Стамбул.

Масы турэцкага насельніцтва сабраліся да прыстані, каб паглядзець на рускіх, якія ўжо шмат год не заязджалі ў Стамбул. Аднак даволі густы ланцуг паліцэйскіх выключачў усякія зносіны.

Горад Стамбул (Канстанцінопаль) дзеліцца Басфорскім пралівам на еўрапейскую і азіяцкую часткі. Еўрапейская частка таксама дзеліцца залівам Залаты рог на дзве часткі: старую (візантыйскую) і навейшую. Нашу экскурсію накіравалі ў старую частку горада, дзе знаходзяцца важнейшыя гістарычныя помнікі. Тут мы аглядалі разваліны старадаўняй сцяны крэпасці, пабудаванай яшчэ візантыйскімі імператарамі Канстанцінам і Феадосіем; такі-ж старажытны Сафійскі сабор, ператвораны туркамі ў мячэць.

Праязджаючы горадам, бачылі адзіны ў Турцыі універсітэт, дзе навучаецца каля 17 тысяч студэнтаў, старадаўні акведук, старадаўнюю турму, збудаваную ў сцяне. Вуліцы ў старым горадзе вузкія, забудова старая, небагатая, нямала халуп. У новай частцы горада, куды мы зрабілі заезд, наадварот, будынкі багатыя, па тыпу еўрапейскіх, шмат паркаў і бульвараў.

Ветліва, але стрымана, прыводзілі нас афіцыйныя асобы. Да цеплахода насельніцтва не дапусцілі.

29 ліпеня мы выйшлі ў Чорнае мора і набліжаліся да роднай зямлі. Па дарозе зрабілі прыпынак у Балгарскім порце. Якраз была нядзеля. Савецкія турысты ўліліся ў патоку мясцовага насельніцтва, хутка знайшлі агульную мову і да самага вечара бавілі час у сяброўскіх гутарках з балгарамі. Агледзелі вуліцы і плошчы горада, пабывалі на бульварах і ў парках, зазірнулі на пляж. Не хацелася адыходзіць ад новых сяброў, калі прыйшоў час развітацца.

Яшчэ адну ноч і адзін дзень ішлі мы Чорным морам. З нецярплівасцю чакалі сустрэчы з Радзімай. І вось, нарэшце, перад намі — красуня Одэса.

Акадэмік П. РАГАВЫ.

Зялёная будка

Іван НАУМЕНКА

(Апавяданне)

Мал. Ю. Пучынскага

КАЛІ-Б у Сашы Пеціка спыталі, чаму ён стаў цырульнікам, то ён, пэўна, не адказаў-бы. Ну стаў і ўсё. Трэба-ж каму-небудзь быць і цырульнікам, раз у людзей адрастаюць бароды і вусы. Каб раптам перавяліся цырульнікі, то яшчэ невядома, ці былі-б тады прыгажуні і прыгажуні. Хадзілі-б вахлакамі...

Адным словам, Пецік не надта ламаў галаву над тым, чаму ён у дваццаць гадоў узяўся за нажніцы і брытву. І ўсё было-б добра, каб не Віка, якая кожную раніцу прадавала газеты ў зялёным кіёску. Мала сказаць, што Віка невысока ставіла пецікаву пасаду, яна проста надсмехалася над Пецікам. Ёй, мабыць, падабаліся лётчыкі, лейтэнанты — розныя героі. А што гераічнага мог зрабіць Пецік са сваімі нажніцамі і брытвай?

Вядома, Пецік мог і не сустракацца з Вікай, не слухаць яе насмешак і кпінаў. Але што ты зробіш з сабой, калі ў Вікі вялікія сінія вочы, калі яна ўмее так залівіста смяцца, а яе белыя, нібы пух, валасы свабодна варушыць кожны павеў ветру... Пецік можа-б і развітаўся са сваёй прафесіяй, каб дагэціць дзяўчыне, але яго нечакана прызначылі загадчыкам цырульні. Цяпер пад пецікавым кіраўніцтвам было чатыры майстры, і яго ўцёкі з работы можна было-б расцаніць, як самае звычайнае дэзертырства; на такое Саша Пецік пайсці не мог.

І ён стаў працаваць, стаў заводзіць новыя парадкі ў цырульні. Але ўсё-ж нешта трэба было рабіць з Вікай. Пасля таго, як яна даведалася, што Пецік стаў загадчыкам цырульні, насмешкі яе не толькі не зменшыліся, а сталі яшчэ болей калючымі і крыўднымі. Так далей трываць нельга было. Трэба было нешта рабіць.

Малады загадчык наважыў адкрыць новы — завівачны — цэх, жаночае аддзяленне цырульні. У глыбіні душы Пецік таіў надзею, што некалі да яго прыйдзе сама Віка і ён сваімі

А калі мы выйшлі на вуліцы прыгожага балгарскага горада Сталін, то адчулі сябе амаль дома.

Фото В. Панамарова

рукамі з яе белых пушыстых валасоў зробіць цудоўныя завіткі. Тады Віка сама ўбачыць, чаго варты яго лёгкія рукі...

Пецік спецыяльна дзеля вывучэння завяччай справы паехаў у абласны горад. Там ён прабываў цэлыя два тыдні. Ён прывёз з горада патрэбны інструмент і прыступіў да справы. Загадчык уласнаручна ўстанавіў электраабсталяванне — і ў пасёлку паявіліся аб'явы, што з наступнага тыдня цырульня пачынае рабіць завіўку.

Навокал брала ўладу вясна, шапталіся маладым лісцем майскія таполі, і ў душы Пеціка расцвіталі новыя надзеі. Ён думаў аб тым, што праз які тыдзень папрыгажэюць усе дзяўчаты ў яго пасёлку, а самай прыгожай будзе, вядома, Віка.

Майскім вечарам, калі лагодная свежасць і цеплыня атульвае кожную жывую істоту, ішоў Пецік на спатканне з Вікай. Ішоў, але не дайшоў...

Хлопец раптам убачыў, як на вуліцы стала светла-светла, а людзі кінуліся ў напрамку да станцыі, дзе стаяла цырульня. Пажар! Страшная здагадка скаланула пецікава сэрца. Ён не памыліўся — гарэла яго цырульня.

Пажар патушылі, а праз тыдзень у народным судзе разглядалі справу абвінавачваемага Аляксандра Пеціка. За адно толькі тое, што Пецік няправільна ўстанавіў электраабсталяванне, з-за чаго ўзнік пажар, маладога загадчыка, магчыма, і не судзілі-б. Але раз ужо здарыўся такі выпадак, то была прарэвізавана ўся дзейнасць цырульні. У Пеціка выявілі недастачу цэлых чатырох літраў адэкалону «Бэз». Тут ужо крымінальны кодэкс ніколі не хацеў лічыцца з тым, што па шчырасці сваёй душы Пецік асвятляў твары кліентаў звыш усялякіх норм, зацверджаных самім райвыканкомом.

Згодна суровым даваенным законам Пеціку далі тры месяцы папраўча-працоўных работ. На другі-ж дзень міліцыянер павёў яго на станцыю, каб адправіць на будаўніцтва нейкай шашы пад Кіевам.

Але ніякай шашы Пеціку будаваць не прыйшлося: пачалася вайна, і было не да шашы.

І вось на трэцім годзе вайны, вясной, у пасёлку зноў паявіўся Пецік. Быў ён у вузенькіх плісавых штоніках, у нейкім старамодным чорным пінжаку, з верхняй кішэні якога звисала сярэбраная бірулька гадзінніка. Усё гэта сведчыла, што Пецік, нягледзячы на нягоды вайны, мае пэўныя жыццёвыя поспехі. Ды і сам Пецік не таіў гэтага. Пры першай-жа сустрэчы з Вікай ён паведаміў, што працаваў у цырульні ў самым Кіеве, галіў і стрыг розных нямецкіх генералаў і цяпер мае дастатковы капітал, каб адкрыць уласную цырульню і нават наняць уласных майстроў. Віка прыжмурыла вочы і, нягледзячы на тое, што не бачыліся яны амаль тры гады, заявіла, што спяшаецца дадому. Яна пайшла, нават не падаўшы на развітанне рукі. Але гэтая няўвага, здаецца, ніколі не кранула Пеціка. Наадварот, на яго твары свяцілася задавальненне, і можна

было падумаць, што гордая Віка нагаварыла Пеціку самых пяшчотных слоў.

У той-жа дзень Пецік пашыбаваў у нямецкую камендатуру, якая размяшчалася на станцыі. Чакаючы прыёму да каменданта, малады камерсант трымаў у потнай руцэ даведку з самай сапраўднай турэмнай пячаткай. І калі хлопца пусцілі да каменданта, ён чамусьці пачаў не з таго, што галіў у Кіеве нямецкіх генералаў і зарабіў пэўны капітал, а націскаў на сваё турэмнае зняволенне пры большэвіках. Таўставаты, з добра паголеным тварам немец разглядаў пецікаву даведку.

— З турмы, — нарэшце зразумеў камендант. — Пойдзеш у паліцыю.

Пецік збялеў. На першым часе ён не ведаў, што адказаць.

— Я майстар, цырульню хачу адкрыць, — знайшоўся ён нарэшце.

Камендант паглядзеў на пецікавы вузенькі штонікі, на сярэбраную бірульку і да яго, відаць, дайшло.

— А чаму тут турма? — паказаў ён пальцам на даведку.

— Я цырульню спаліў! — бачачы, што справа ідзе на лад, у нейкім натхненні выпаліў Пецік.

— А навошта паліць цырульню? — на твары немца адбілася самае сапраўднае замяшанне, і ён здзіўлена пазіраў на Пеціка.

— Я ўкраў адэкалон, — ліў на сябе памыі Пецік, не бачачы ўжо ніякага паратунку.

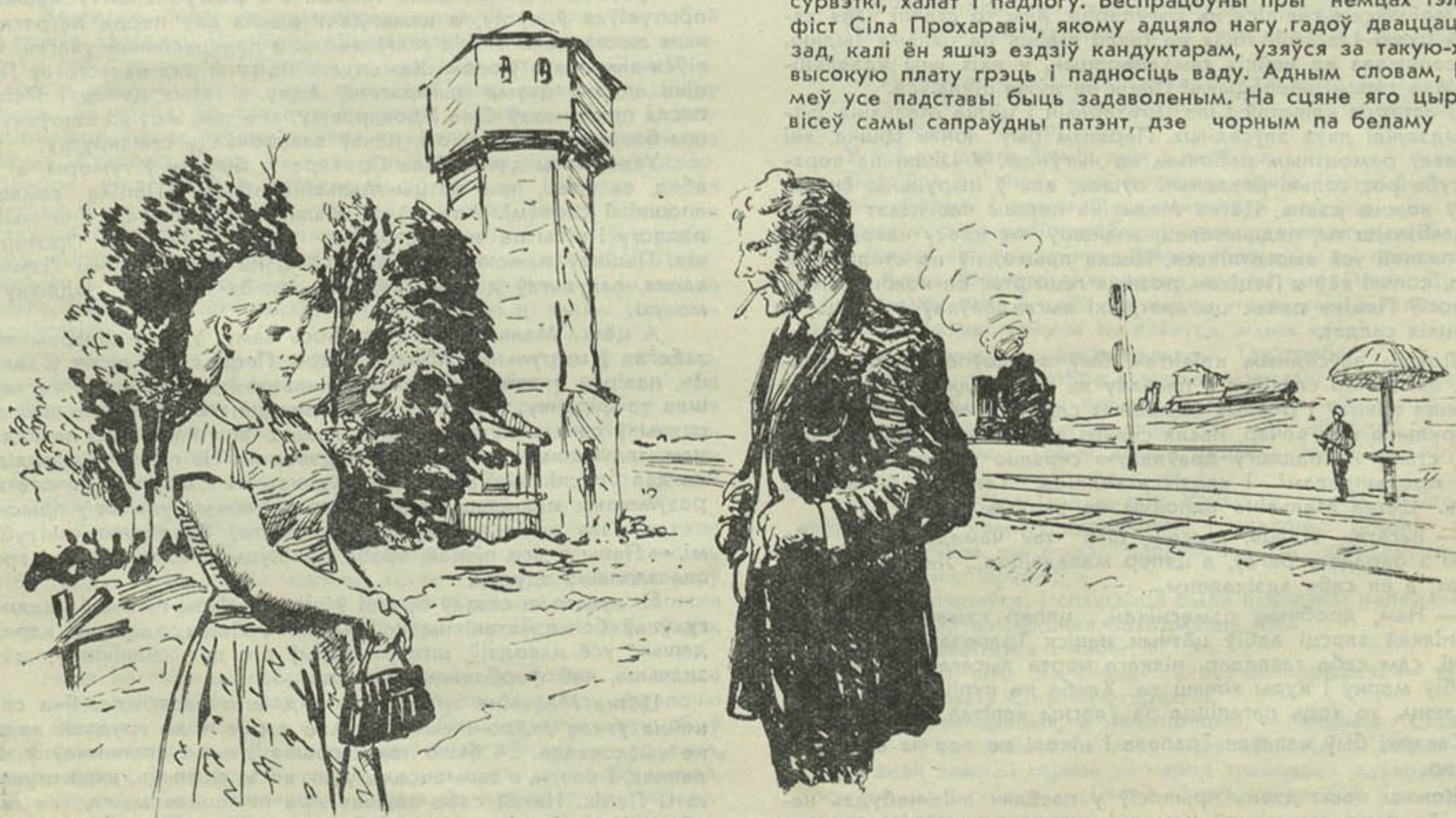
Пры апошнім адказе твар у каменданта прасвятлеў. Ён нарэшце зразумеў Пеціка.

— Цяпер ты не будзеш красці адэкалоны і паліць цырульню, — пахлопаў Пеціка па плячы камендант. — Адэкалон будзе твой, уласны, а свайго не паляць і не крадуць...

Дні праз два пасля гэтага на зялёнай будцы, дзе некалі Віка прадавала газеты, паявілася шыльда з надпісам «Цырульня». Зверху, вялікімі літарамі, надпіс быў зроблены па-нямецку, а ўнізе, ледзь прыкметна, — на той мове, якой Пецік пакуль што карыстаўся сам. Надпіс каменданту, відаць, спадабаўся, бо ён у другі раз пахлопаў маладога камерсанта па плячы, пачаставаўшы пры гэтым цыгарэтай.

З самай раніцы ў дзвярах новай цырульні, апрануўшы беласнежны халат, стаяў Пецік. Бароды і валасы паадрасцалі за два гады пецікавай адсутнасці аж занадта, так што работы хапала. Без чаргі мелі права на абслугоўванне толькі немцы і паліцэйскія. Гэтага правіла малады гаспадар цырульні трымаўся няўхільна, за што, калі гаварыць папраўдзе, яго гонар не надта шанавалі астатнія кліенты. Але ўсё гэта, мабыць, не вельмі хвалявала Пеціка. Тых майстроў, якіх малады камерсант абяцаў наняць у размове з Вікай, пакуль што не было.

Праўда, сякія-такія падначаленыя ў маладога гаспадара цырульні ўсё-ж паявіліся. Станцыйная прыбіральшчыца, цётка Мальвіна, за дваццаць марак у месяц згадзілася мыць сурвэткі, халат і падлогу. Беспрацоўны пры немцах тэлеграфіст Сіла Прохаравіч, якому адцяло нагу гадоў дваццаць назад, калі ён яшчэ ездзіў кандуктарам, узяўся за такую-ж невысокую плату грэць і падносіць ваду. Адным словам, Пецік меў усе падставы быць задаволеным. На сцяне яго цырульні вісеў самы сапраўдны патэнт, дзе чорным па беламу было

напісана, што гаспадарам цырульні з'яўляецца іменна ён, Пецік.

З цёткай Мальвінай і Сілай Прохаравічам Пецік падтрымліваў па гэтай прычыне строга афіцыйныя адносіны. Няхай не забываюць, што гаспадар тут ён. Толькі з Вікай было дрэнна зусім. Яна нават перастала прыкмяцаць Пеціка.

Пецік любіў пазіраць у адчыненае акно на чыгунку. А па чыгунцы на ўсход імчаліся нямецкія цягнікі. Яны везлі гарматы, танкі, салдат. Іншы раз вагоны былі закрытымі, і нельга было разгледзець, што ў іх унутры. Але-ж вядома, раз цягнікі імчаць на фронт, то вязуць яны не дровы. Нават тут, на невялікай станцыі, у глыбокім нямецкім тылу, адчувалася, што ідзе вайна. Але пра вайну Пецік гаварыць не любіў. Ён ні разу не павёў пра яе размову ні з цёткай Мальвінай, ні з Сілай Прохаравічам. А калі пра вайну, пра партызан загаворвалі пецікавы кліенты, у тым ліку паліцэйскія і немцы, ён маўчаў, як рыба. Вайна яго не датычыла. Ён рабіў сваю справу і болей нічога на свеце не хацеў ведаць.

Дні ішлі. І кожны з іх быў падобны адзін на другі. З раніцы Пецік адмыкаў сваю цырульню, цётка Мальвіна выцірала падлогу і патрэскае люстра, Сіла Прохаравіч грэў ваду. Пецік галіў і стрыг, як гэта было заведзена, без чаргі немцаў і паліцэйскіх, і ў парадку жывой чаргі цывільнае насельніцтва. Ён праводзіў уважлівым позіркам кожны цягнік, які праходзіў або спыняўся на станцыі. І ў гэтым не было нічога дзіўнага. Кожная, нават маленькая, праява знешняга жыцця павінна цікавіць чалавека, які цэлы дзень толькі і бачыць, што нос свайго кліента, і ходзіць два крокі ўзад і ўперад па цеснай каморцы.

Прайшоў месяц. Ужо можна было вызначыць кола пецікавых кліентаў. Раз у два дні з раніцы прыходзіў галіцца сам камендант. Пецік галіў яго асобнай брытвай, якую даставаў з верхняй палічкі. Адэкалоніў каменданта гаспадар таксама з асобнай бутэлечкі, на якой была залатая этыкетка.

Грошай з каменданта Пецік не браў. За гэта ён кожны раз узнагароджваўся цыгарэтамі.

Паліцэйскія галіліся не рэгулярна. Яны то стаялі каля зялёнай будкі талакой, то іх не было відаць па цэламу тыдню. Усё залежала ад нейкіх там аперацый, у якіх яны ўдзельнічалі. Але гэтымі аперацыямі Пецік не дужа цікавіўся.

З астатніх кліентаў Сіла Прохаравіч і цётка Мальвіна хутка выдзелілі двух заўсёдных. Першым быў юнак Цішка, які працаваў рамонтным рабочым на чыгунцы. У Цішкі на верхняй губе рос толькі рэдзенькі пушок, але ў цырульню ён завітаў кожны дзень. Цётка Мальвіна першы час нават гневалася: «Бачыш ты, падшывалец, знайшоў час красу наводзіць». Але пазней усё высветлілася. Цішка прыходзіў не столькі галіцца, колькі вёў з Пецікам розныя гешэфты. Ён кожны дзень прыносіў Пеціку пачак цыгарэт, які выгандлёўваў, мабыць, у нямецкіх салдат.

Другім заўсёдным кліентам быў землеўпарадчык Трапеза, які цяпер славіўся ў пасёлку як самы адменны майстар шклення вокнаў і розных бляшаных спраў. Трапеза прыходзіў у цырульню пад вечар, пасля свайго звычайнага дзённага абходу, ставіў на падлогу драўляную скрыню са шклом і рознымі прычындаламі і садзіўся галіцца. Галіўся ён кожны дзень. Цётка Мальвіна аднойчы не вытрымала:

— Багата, відаць, жывеш, што так чамадорышся. Да вайны з барадою бегаў, а цяпер маладзіцца... Людзі недзе ў акопах, а ён сабе адзікалоны...

— Нам, дробным рамеснікам, цяпер самае жыццё, — без ніякай злосці адбіў цётчын націск Трапеза. — Патэнт у кішэні, сам сабе гаспадар, ніякага чорта лысага не ведаеш. Зарабіў марку і куды хочаш яе. Хлеба не купіш, гарэлкі не прадаюць, то хоць пагаліцца за ўласны капітал...

Гаваркі быў чалавек Трапеза і ніколі не лез за словам у кішэню.

Кожны новы дзень прыносіў у пасёлак якія-небудзь навіны. То партызаны зноў нямецкі эшалон узарвалі, то нехта

заразіў усю паліцыю дызентэрыяй, і бобікі коўзаюцца жыватамі, то бургомістрава жонка, вусатая Анэля, якая цэлы год хвалілася, што яе запішучь у немцы, нібыта пра нямецкае падданства болей ні гуку... Але ўсе гэтыя навіны не рабілі, здавалася, ніякага ўздзеяння на Пеціка. Ён выконваў сваю работу — галіў, стрыг, вечарам падлічваў выручку і ўсё. Цётка Мальвіна ніяк не магла дабраць розуму, што ён за чалавек. Разбагацець, мабыць, захацеў, то хваробу на гэтых марках разбагацееш. Шалудзіваму сабаку іх толькі пад хвост. Мабыць, недарэка нейкі. Навучыўся мылам бароды мусоліць, і болей яму нічога не ў галаве. Нездарма-ж да вайны цырульню спаліў...

Сіла Прохаравіч трымаўся некалькі іншай думкі пра Пеціка. «Хоча перачакаць час, — заяўляў ён цётцы Мальвіне

па-змоўніцку. — У бобікі не пайшоў і ў лес баіцца ісці. Адным словам, ні вашым, ні нашым. Але да ўласнасці прыхільны, і, значыцца, чалавек не наш. Трымай пры ім язык за зубамі...».

А Пецік галіў, стрыг, пільным позіркам праводзіў кожны эшалон, які ішоў праз станцыю на Усход. Кожны дзень у цырульню з пачкамі цыгарэт завітаў віхрасты пучеец Цішка, пад вечар заглядваў з драўлянай скрынкай Трапеза, які напаўняў сваім зычным голасам усю зялёную будку. Усё ішло сваім заведзеным парадкам. Толькі Віка зусім не паяўлялася на гарызонце, які адкрываўся з зялёнай будкі.

Але аднойчы заведзены парадак парушыўся. Трапеза ў той дзень прыйшоў не вечарам, а з самай раніцы. Ён сеў на стульчак, і Пецік адразу намыліў яму зусім яшчэ чысты пасля ўчарашняга брыцця твар. Трапеза не гарланіў, як заўсёды, на ўсю будку, а, здаецца, нешта напоўшэптам даводзіў Пеціку. Яны так зашэпталіся, што не заўважылі, як у будцы паявіўся камендант. Камендант незадаволена гмыхаў, стоячы на парозе, а Пецік увіхаўся каля Трапезы. Нарэшце, гаспадар заўважыў каменданта і так штурхнуў свайго кліента пад бок, што той ускочыў як ашпараны.

Трапеза з намыленым тварам і з разгубленай усмешкай прытуліўся ў кутку, а камендант важна сеў перад патрэсканым люстэркам. Пецік галіў немца з падкрэсленай увагай, ён віўся вакол яго ўюном. Камендант на гэты раз пачаставаў Пеціка адразу двума цыгарэтамі. Адну з гэтых цыгарэт Пецік пасля прапанаваў Сіле Прохаравічу, але той, моўчкі шчоўкнуўшы бляшаным карабком, пачаў заварочваць самакрутку.

Увесь гэты дзень Сіла Прохаравіч быў не ў гуморы, а ў абед, за вочы, пры цётцы Мальвіне аблаяў Пеціка самымі апошнімі словамі. Але цётка Мальвіна маўчала. Яна мыла падлогу і нібы не чула таго, што гаварыў ёй Сіла Прохаравіч. Пецікаў памочнік пакіпаў і, не сустракаючы спачування, пакульгаў дадому сёрбаць, як ён гаварыў, падліўку з макухі.

А цётка Мальвіна маўчала вось чаму. Учора вечарам яна забегла ў цырульню забраць вядро. Пецік стаяў адзін у халаце, пазіраў у акно і барабаніў пальцамі па шкле. Цётка зайшла за фіранку і пачала там корпацца. Ёй здалося, што ад сцяны ў самым кутку адсталая дошка. Яна націснула яе каленам, тады дошка адкрылася як дзверцы. На падлогу вываліліся два брускі. Цётка Мальвіна ўзяла гэтыя брускі і, нічога не разумеючы, паднесла Пеціку. Таго перасмыкнула як у прыску.

— Гэта мыла нямецкае, — залепятаў ён збялелымі губамі. — Пены з яго ніякай, трэба выкінуць к чорту. Толькі грошы заплаціў здурю...

Ён хуценька схваў брускі ў кішэню. Пры гэтым на падлогу ўпаў белы металічны карандашык. Пецік, хаваючы карандашык, усё даводзіў, што раздабыў яго для манікюру, гэта значыць, каб фарбаваць пазногці.

Цётка Мальвіна зрабіла выгляд, што паверыла. Яна спайна ўзяла вядро і выйшла. Але сэрца з яе грудзей ледзь не выскаквала. Ёй было так страшна, аж да дрыжыкаў у каленках, і разам з тым весела. Дык вось, значыць, якая птушка гэты Пецік. Няхай сабе залівае пра нямецкае мыла, так яму цётка Мальвіна і паверыла! Яна-ж на свае вочы бачыла, як

такімі брускамі ўзарвалі нашы вадакачку, калі адыходзілі. А карандашык — пазногці фарбаваць, кажэ... Так нафарбуеш, што не застанецца ні пазногцяў, ні саміх пальцаў.

Цётка Мальвіна не спала ўсю ноч. Ёй было і боязна і разам з тым пад грудзі падкатвала нейкае радасна-помстлівае пачуццё. Сам камендант галіцца ходзіць... Цыгарэткамі частуе... Немец ты дурны! Пачакай, ён табе такую цыгарэтку пакажа, што забудзеш, як бацьку роднага завуць. Гэта, відаць, жук: усе трубы прайшоў. Нездарма-ж ён тое мыла нямецкае прыпасе. Цягнікі амаль штодня падрываюцца на мінах, хіба-ж гэта так сабе? Але-ж і хітра! Маці родная да розуму не дайшла-б. Ад яе, ад Мальвіны, хаваецца. Няхай што хочуць гавораць пра Мальвіну, але яна скрозь зямлю бачыць. Не на тую напаў. Але яна яму не вораг. Што ёй гэты немец царства нябеснае адкрыў? Хай яму сем скул у глотку...

Цётка Мальвіна наважыла маўчаць. Раз ён, гэты Пецік, хаваецца, хоча ёй нос уцерці, яе справа — старана. Толькі яшчэ прыйдзе коза да воза! Няхай сабе Мальвіна дурная, але хто ведае пра тое, што ў яе цэлыя два месяцы лячыўся ранены чырвонаармеец, а пасля пайшоў сваёй дарогай? Ніхто не ведае!

Але надышла чарга адкрыць сёе-тое, чаго ён не прыкмячаў раней, і Сіла Прохаравічу.

Аднойчы, надвечоркам ужо, калі на дварэ церусіў дождж, Сіла Прохаравіч прымасціўся ў кутку пры ўваходзе і, здавалася, драмаў. Кліентаў нікога не было. Пецік стаяў ля акна і, як заўсёды, пазіраў на чыгунку. Ён глядзеў на нямецкага вартавога з чорным аўтаматам цераз шыю, які стаяў пад драўляным грыбом на пероне, на абмытыя дажджом бліскучыя рэйкі і барабаніў пальцамі па шкле. Як толькі Пецік забарабаніў, Сіла Прохаравіч адразу насцеражыўся. Яго чуткае, натрэніраванае гадзі вуха адразу ўлавіла да болю знаёмы перастук марзьянкі. Некалі-ж, не заглядваючы ў тэлеграфную ленту, чытаў Сіла Прохаравіч самыя доўгія тэлеграмы. «Віка... Віка... Віка» — выбіваў між тым пальцамі па шкле Пецік. Сіла Прохаравіч аж прыўстаў ад здзіўлення. Ён не памятаў, каб гэты малакасос калі-небудзь працаваў на тэлеграфе...

— Не сеюць, брат, цяпер ні вікі, ні чачавіцы, — не вытрымаў нарэшце Сіла Прохаравіч. — Так што і ўспамінаць не варта.

Пецік здрыгануўся ўсім целам і не адварочваў твару ад акна. Так ён прастаяў можа з хвіліну.

— Гэта мы некалі ў асоавіяхімаўскім гуртку азбуку Морзэ вучылі, — сказаў, нарэшце, спакойным голасам гаспадар цырульні. — Толькі забыў я ўсё...

— Чаму-ж забыў: знакі ясныя! — пахвэліў Сіла Прохаравіч. — Колькі ты прымаў за хвіліну?

— Нічога не памятаю, забыў, — Пецік, відаць, зусім не быў настроены весці размову пра азбуку Морзэ.

Здагадка ніколі не прыходзіць адна. Яна цягне за сабой і другія здагядкі. Прыйшоў Цішка, аддаў Пеціку пачак цыгарэт і сеў стрыгчыся. І ўпершыню за ўвесь гэты час Сіла Прохаравіч раптам вельмі ясна зразумеў, што стрыгчыся Цішку яшчэ не трэба, бо стрыгся ён усяго тыдзень назад і, значыць, ёсць іншая прычына, якая прывяла яго ў гэтую зялёную будку. Старому стала аж неяк крыўдна. Ён выйшаў на двор. Дождж ужо суняўся, паветра было чыстае, дыхаць стала лягчэй. Сіла Прохаравіч паглядзеў на рэйкі, якія бліскучаю стужкай беглі на ўсход, і чамусьці падумаў, што не ўсе дарогі ў жыцці такія прамыя, як гэтыя вось сталёвыя рэйкі. Падумаў ён і пра свайго сына, які, мабыць, таксама там недзе ваюе. Якімі дарогамі ходзіць ён — прамымі ці такімі вось пакрычастымі?..

З гэтага дня Сіла Прохаравіч заўсёды выходзіў на двор, калі ў цырульні паяўляўся Трапеза або забягаў Цішка. Ён добраахвотна станавіўся на варту і пільна сачыў, каб у такія хвіліны хто-небудзь лішні не зайшоў у цырульнію. Калі-ж падыходзіў чужы чалавек, Сіла Прохаравіч наўмысля размаўляў з ім, як глухі, не шкадуючы горла. Заўважаў гэта Пецік ці не? Мабыць, заўважаў, хоць і не падаваў ніякага знаку.

Ішлі дні. Так прайшоў месяц, а можа і болей. За гэты час на чыгунцы адбыліся перамены, якіх мог не заўважыць хіба толькі зусім сляпы чалавек. Цяпер куды болей эшалонаў імчала ўжо на Запад, а не на Усход. У ясныя вечары можна было ўлавіць вухам гукі далёкай артылерыйскай кананады. Наступалі нашы...

Неяк на станцыі сабралася некалькі эшалонаў, бо недзе на захад ад пасёлка партызаны ўзарвалі чыгунку. Эшалоны ніяк не маглі адправіцца са станцыі. Пецік у гэты дзень быў асабліва неспакойны. Ён не адрываў свайго позірку ад акна, часта курьў і, па ўсім было відаць, не знаходзіў сабе месца. Сіла Прохаравіч з неспакойным сэрцам паглядаў на гаспадара цырульні. Цётка Мальвіна хадзіла крадком, баючыся што-небудзь зачапіць. Раптам магутны ўзрыў страсянуў зялёную

будку цырульні. Дзынкнула шыба, а з верхняй палічкі ўпала і разбілася бутэлечка з залатой этыкеткай — каменданцкі адэкалон.

Эшалон разарвала, быццам папалам: на месцы аднаго вагона дыміліся нейкія абломкі, а кола занесла аж на перон, пад самы грыб, дзе стаяў вартавы. На станцыі паднялася мітусня і страляніна.

Усе трое ў цырульні стаялі з пабялелымі тварамі. Цётка Мальвіна раптам кінулася збіраць ашкелкі разбітай бутэлечкі.

— Ці ты здурнела? — закрычаў Сіла Прохаравіч і на сваёй дзеравячцы скочыў да зашчапкі.

— У цябе тут нічога няма? — ён прыблізіў свой твар да самага твару Пеціка. — Давай хутчэй, а то позна будзе...

Пецік паглядзеў на Сілу Прохаравіча, на цётку Мальвіну і зняў са стала люстра. Падняўшы ў сцяне дошку, ён выхапіў дзве падобныя на чорныя чарапашкі магнітныя міны.

— У мяне тут брудная вада ў вядры, — раптам знайшлася цётка Мальвіна. — А яны, дынаміты, у вадзе не ўзрываюцца?

— Не ўзрываюцца, — усміхнуўся Пецік.

— Ты ідзі, цябе не зачэпаць, — зашаптаў Сіла Прохаравіч. — Прыткні іх дзе-небудзь у кар'еры...

Станцыю ачапілі. Са станцыйных будынкаў не выпускалі нікога. Немцы трусілі рэчы ў кожным доме, дзе жыў чыгуначны люд. Праз гадзіну і ў зялёную будку зайшоў камендант з салдатамі. Твар у яго быў злосны, нахмураны. Камендант нікога не пазнаваў.

У зялёнай будцы нічога падазронага не знайшлі. Але ні Пеціка, ні Сілы Прохаравіча са станцыі пакуль што не выпускалі. Іх разам з рабочымі загналі ў пусты пакгауз. Там яны сядзелі ўсю ноч. А назаўтра з раніцы затрыманых паасобку выклікалі да каменданта. Сілу Прохаравіча пазвалі першым. А праз гадзіну немец зноў разглядаў пецікаву даведку з турэмнай пячаткай.

— Будзеш адзначацца ў паліцыі, — заявіў камендант. — Кожная раніца...

Цырульні ў гэты дзень не працавала. Пецік сядзеў у скверыку, задумлівы і сур'ёзны. Раптам ён убачыў Віку. Яна некуды спяшалася. Дзяўчына, заўважыўшы яго, падышла першай. Можна яна працула ўжо, што ён сядзеў пад замком гэтую ноч.

— Вобыскі ідуць, — чамусьці адразу паведаміла Віка. — Учора пасля таго, як вагон узарваўся, немцы яшчэ дзве міны з-пад вагонаў знялі. З нашых, Кажуць, нехта падвесіў. Паліцэйскія шэпчуцца, што вучоных сабак прывязуць немцы. Сабакамі будуць шукаць...

Пецік падскочыў з лаўкі, як на sprужынах.

— Мне па справе трэба. Да пабачэння, Віка, — кінуў ён на хаду і пашыбаваў са скверыка.

Дзяўчына здзіўлена паглядзела яму ўслед.

Праз якую гадзіну Пецік быў ужо дома ў Сілы Прохаравіча.

— Дайце мне моцнага тытуню, — газарыў ён спяшаючыся. — І каля будкі пасыпце тытунём. Сабакамі будуць шукаць, вас-жа схопаць, калі што...

У той-жа дзень Пецік знік з пасёлка.

Паявіўся ён зноў, калі прыйшлі нашы. Пецік быў у вайскавай форме і прыехаў на вайскавай машыне. Ён адразу прыйшоў у сваю зялёную будку, якую не кранулі ні бамбёжкі, ні іншыя віхуры вайны. Цётка Мальвіна аж праслязілася:

— Я-ж з першага дня ведала, хто ты такі, Пецік. Думаеш, я не бачыла, што ў цябе не мыла нямецкае, а гэтыя, як іх, дынаміты. Толькі чаму-ж ты хаваўся, мы-ж свае?

— Канспірацыя, цётка Мальвіна. Так трэба...

— А з тытунём добра выйшла, — уставіў слова Сіла Прохаравіч. — Сабаку яны прывезлі; толькі, Кажуць, той сабака самога каменданта за руку схапіў, як міну абнюхаў. А азбуку Морзэ ты, Пецік, усё-ж добра ведаеш. Мяне не ашукаеш: дваццаць год на тэлеграфе...

— Ведаю, Сіла Прохаравіч. Рацыя-ж у нас была. Нездарма-ж мы немцаў адэкалонілі і эшалоны лічылі. А вам дзякуй, моцныя вы людзі, дапамаглі... Не крыўдуйце, што маўчаў, — канспірацыя...

Пецік спяшаўся. І спяшацца была прычына: непадалёку ад зялёнай будкі нецярпліва паходжвала Віка.

Пецік развітаўся і пабег.

— А гэта што за слова такое: канпарацыя? — спытала цётка Мальвіна ў Сілы Прохаравіча.

— Не канпарацыя, а канспірацыя, — паправіў Сіла Прохаравіч. — Ну, як-бы табе ясна давесці?.. Канспірацыя — гэта калі ў якой важнай справе за народ трымацца, даваць такім вось, як мы з табою. Адзін-жа нічога не зробіш без народа і нічога ад яго не схаваш...

Цётка Мальвіна была задаволеная.

ТВОРЧАСЦЬ Максіма Адамавіча Багдановіча — выдатная падзея ў гісторыі беларускай літаратуры. М. Багдановіч разам з Я. Купалай, Я. Коласам, Цёткай з'яўляецца заснавальнікам беларускай літаратуры, тварцом яе новых жанраў, аўтарам шматлікіх высокамастацкіх твораў, якія ўзнялі беларускую паэзію да ўзроўню лепшай сусветнай паэзіі.

М. Багдановіч нарадзіўся 27 лістапада (ст. ст.) 1891 года ў Мінску ў сям'і прагрэсіўнага беларускага дзеяча, гісторыка і этнографа, літаратара і лінгвіста — Адама Юр'евіча Багдановіча.

Калі Максіму споўнілася 5 год, памерла яго маці. У сувязі з новым прызначэннем па службе бацька пераехаў з сям'ёй у Ніжні Ноўгарад. У Ніжагародскай гімназіі будучы паэт набыў першыя веды, сяроднюю адукацыю атрымаў у Яраслаўлі, куды па службе зноў перавялі бацьку паэта.

Будучы гімназістам, юнак з запалам вывучае творчасць Пушкіна, Гоголя, Міцкевіча, а таксама лепшыя ўзоры сусветнай народна-эпічнай і мастацка-літаратурнай творчасці. Гэта выходзіла ў будучым паэце тую шырыню літаратурных інтарэсаў, якая з часам вызначылася як у рознастайнасці жанраў яго ўласных вершаў, так і ў яго шматлікіх перакладах.

Вялікае выхаваўчае і культурнае значэнне мела для Максіма Адамавіча велізарная бібліятэка ў доме яго бацькі, пра якую сам Адам Юр'евіч не без гордасці гаварыў: «У маёй бібліятэцы было ўсё, што было лепшага на свеце».

У гімназіі М. Багдановіч выходзіў пад уплывам перадавой рускай культуры. Высокакваліфікаваныя і прагрэсіўныя выкладчыкі гімназіі А. Кабанаў і В. Белавусаў рабілі плённы ўплыў на фармаванне светапогляду маладога паэта, прывівалі яму любоў да грамадска-гуманітарных навук.

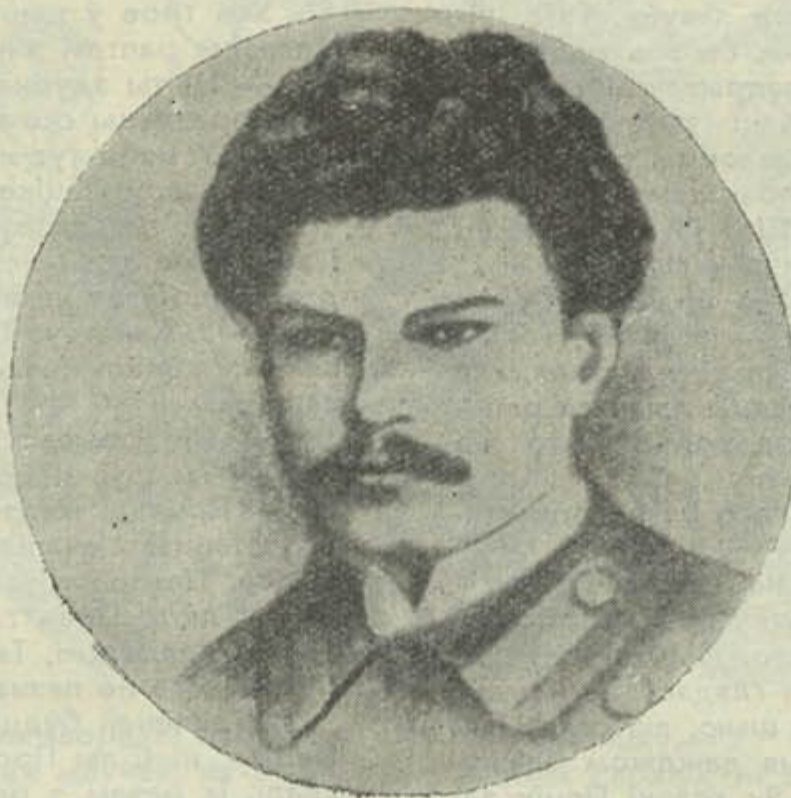
У перыяд 1904—1906 гг. М. Багдановіч прымае актыўны ўдзел у грамадскім руху ў гімназіі.

Да 1911 г. М. Багдановіч вывучаў Беларусь і яе культуру толькі па фальклорна-этнаграфічных зборніках з бібліятэкі бацькі і па расказах сведкаў.

Летам 1911 г. ён едзе на Беларусь, знаёміцца з бытам і жыццём беларускага народа, наладжвае сувязі з культурнымі і рэвалюцыйна-дэмакратычнымі дзеячамі беларускага вызваленчага руху, з лепшымі пісьменнікамі, з выдавецтвамі. У гэты-ж час ён заводзіць знаёмства з Я. Купалай, Я. Коласам, Цёткай, З. Бядулей, Палуянам і іншымі пісьменнікамі.

ВЫДАТНЫ МАЙСТАР СЛОВА

(Да 65-годдзя з дня нараджэння М. Багдановіча)

Беларускія выдавецтвы даюць яму месца на старонках сваіх выданняў. У гэты час малады паэт, перапоўнены ўражаннямі аб роднай яму Беларусі, піша шмат высокамастацкіх вершаў. У 1913 г. выходзіць зборнік выбраных вершаў М. Багдановіча «Вянок».

Аднак веды, атрыманыя ў гімназіі, не задавальняюць таленавітага юнака. Ён марыць скончыць Пецярбургскі ўніверсітэт і атрымае запрашэнне ад акадэміка А. А. Шахматава. Але матэрыяльныя магчымасці бацькі і дрэнны стан здароўя перашкодзілі паэту здзейсніць яго задуму.

З 1911 па 1916 год М. Багдановіч вучыцца ў Яраслаўскім юрыдычным ліцэі. У гэты-ж час ён шмат піша і самастойна працуе над павышэннем сваёй літаратурнай адукацыі.

Скончыўшы ліцэй, М. Багдановіч пераязджае ў Мінск і цалкам аддаецца літаратурнай і грамадска-асветнай рабоце. Гэта самы плённы перыяд у літаратурнай дзейнасці паэта. Ён піша многа вершаў, апавяданняў, літаратурнакрытыхных артыкулаў і нарысаў па гісторыі беларускай культуры і літаратуры.

Аднак дні яго жыцця былі злічаны. Няўмольная хвароба — туберкулёз лёгкіх — прыкавала яго да пасцелі. У 1917 г. паэт памёр у Ялце ў поўным росквіце сваіх творчых задум і планаў, на 26 годзе жыцця...

Творчы шлях М. Багдановіча кароткі (1907—1917 гг.). Але тое, што ён зрабіў за гэтае дзесяцігоддзе, увайшло ў залаты фонд беларускай літаратуры і па сёння хвалюе нас глыбокім зместам.

свежасцю думак і выключна высокай паэтычнасцю. Народнасць паэзіі Багдановіча, як адлюстраванне заповітных дум, пачуццяў, інтымных перажыванняў працоўных мас Беларусі, рэалізм яго творчасці — выдатныя якасці літаратурнай спадчыны паэта.

Багдановіч бачыў жахлівы сацыяльны ўціск працоўных мас, іх гаротнае жыццё. У паасобных вершах («У вёсцы», «Доля мужыка», «Краю мой родны», «Над магілаю мужыка», «Мяжы» і інш.) паэт дае праўдзівыя замалёўкі жыцця сялянства, паказвае галечу і бяспраўе працоўных.

«Кінь толькі вокам да гэтага люду —
Сціснецца сэрца ад болю:

Столькі пабачыш ты гора усюды,
Столькі нуды без патолі».

(«Краю мой родны»)

Паэт назіраў класавыя супярэчнасці паміж багатымі і беднымі, жорсткую эксплуатацыю працоўных мас і разумеў, што гэта не можа не прывесці да рэвалюцыі (вершы «Пан і мужык», «Я хлеба ў багатых прасіў і маліў», «Случкія ткачыхі» і інш.). Паэт гарача любіў працоўны народ, Беларусь. Ён верыў у народныя сілы, адчуваў, што хутка скончыцца народнае цярдзенне і народы, прыгнечаныя царскім самаўладствам, здабудуць сабе доўгачаканую свабоду.

Ён заклікаў народ «рушыць хутчэй» на барацьбу за шчасце працоўных.

«Рушымся, брацця, хутчэй
У бой з жыццём, пакідаючы жах,
Крыкі пужлівых людзей
Не стрымаюць хай бітвы размах...»

Максім Багдановіч узбагаціў беларускую літаратуру новымі паэтычнымі формамі і ўзорамі.

М. Багдановіч вядомы не толькі як таленавіты паэт і перакладчык, але і як крытык і літаратуразнаўца.

У заключэнне нельга не адзначыць, што М. Багдановіч не здолеў да канца разабрацца ў складаным лабірынце тагачаснага палітычнага жыцця. Упаднічка-песімістычныя настроі, матывы смутку, адзіноцтва і роспачы, уласцівыя некаторым яго вершам, былі навеяны тым, што паэт не бачыў сапраўдных і канкрэтных шляхоў выхаду з ціскоў капіталістычнай рэчаіснасці.

У цэлым, аднак, паэзія М. Багдановіча носіць аптымістычны, жыццесцвярджальны характар, прасякнута верай у чалавека, у яго шчасце, у сонечнае заўтра працоўных мас Беларусі.

«Беларусь, твой народ дачакаецца
Залацістага, яснага дня.

Паглядзі, як усход разгараецца,
Сколькі ў хмарках залётных агня...»

Я. КАМАРОўСКІ.

ПАТРЭБНАЯ, ДОБРАЯ СПРАВА

Сёлета ва многіх гарадскіх школах уведзены групы падоўжанага дня. Гэта патрэбная і карысная справа. У горадзе Гродна працуюць 10 такіх груп пры сярэдніх школах №№ 8, 7, 3, 6. Імі ахоплены 250 вучняў.

Старанна і акуратна працуюць цяпер вучні над выкананнем кожнага ўрока, маючы на месцы і дзейную дапамогу і кантроль выхавальніка.

Вось што пішуць аб групах падоўжанага дня настаўнікі і бацькі.

«Уважлівей, не трэба спяшацца...». Выхавальніца групы падоўжанага дня Т. Івашчанка сочыць за тым, як вучні выконваюць хатнія заданні.

Наш першы вопыт

ДРЭННАЯ паспяховасць і другаягодніцтва параджаюцца ў большасці адсутнасцю належнага кантролю за дзецьмі. Вось чаму наш педагогічны калектыў жыва адгукнуўся на прапанову арганізаваць групы падоўжанага дня. Гэтую прапанову ахвотна падтрымалі бацькі.

Скамплектавалі дзве групы па 25 чалавек у кожнай. Вылучылі найбольш спрактыкаваных настаўнікаў, адвялі ўтульныя пакоі, абсталявалі сталовую, арганізавалі гарачае харчаванне. Затым набылі дзіцячыя настольныя гульні, пабудавалі спартыўныя снарады як на школьнай пляцоўцы, так і ў спартыўнай зале. Настаўнікі разам з завучамі школы распрацавалі календарны план работы груп падоўжанага дня і склалі рэжым дня.

Групы пачалі працаваць з 5 верасня.

Як толькі празвінець званок з апошняга ўрока, вучні збіраюцца ў адведзеных для іх пакоях, дзе іх сустракаюць выхавальніцы. Тут яны пакідаюць партфелі з падручнікамі, умываюцца і ідуць у сталовую, дзе атрымліваюць ежу па загадзя купленых талонах.

«Як цікава!..» Кніжка і героі захапілі дзяцей. Цікава вось так, цэлай групай, перажываць падзеі, расказаныя пісьменнікам у кнізе.

Пасля абеду — прагулка. Дзеці ідуць у гарадскі парк, на Нёман або на станцыю юных натуралістаў. Прагулка займае каля паўтары гадзіны. Вярнуўшыся ў клас, дзеці пад кантролем сваіх выхавальніц і дзяжурных настаўнікаў самастойна выконваюць хатнія заданні.

Хто хутчэй вывучыць урокі, ідзе на спартыўную пляцоўку, дзе яго сустракаюць піонерважатыя і дзяжурныя комсамольцы — вучні старэйшых класаў з першай змены. Частка ідзе ў чытальню школьнай бібліятэкі, у піонерскі пакой.

Калі ўсе вучні справяцца з хатнім заданнем, выхавальніца пачынае развучваць з імі новыя песні, праводзіць масавыя гульні на адкрытым паветры, а ў дрэннае надвор'е наладжвае прагляд вузкаплёначных вучэбных фільмаў.

Дзень падыходзіць к канцу. Дзеці ідуць дамоў, дзе іх сустракаюць бацькі, якія к гэтаму часу ўжо вярнуліся з работы.

Усе вучні груп падоўжанага дня паспываюць. Яны сталі больш актыўнымі ў грамадскім жыцці сваіх класаў.

Ю. ДРАГУН,
дырэктар школы № 8.

Вялікае дзякуй

У МЯНЕ пяцёра дзяцей. Усе яны вучацца ў школе, і за ўсімі трэба дагледзець. А як дагледзіш, калі цэлы дзень, да шостага гадзіны вечара працуеш?

Асабліва непакоіць непаседа Ліза. Прыйдзеш, бывала, з работы, а хатнія заданні ў яе не выкананы. Пасаджу яе за ўрок, на хвіліну адварнуся, а Лізы ўжо няма. Толькі з двара чуваць яе галасок. Гуляе дзяўчынка да самазабыцця.

Сёлета я ўжо спакойна за Лізу: да шостага гадзіны вечара яна знаходзіцца ў групе падоўжанага дня. Цяпер я ведаю, што дзеці мае добра дагледжаны, што яны паядуць і пабегаюць, урокі падрыхтуюць і ў кіно сходзяць. Прайшло нямнога часу, а я пачала заўважаць, што і ў вучэнні яны пайшлі ўперад, аднакі лепшыя прыносяць.

Вялікае дзякуй партыі і ўраду за клопаты аб нашых дзецях, аб нашай змене!

А. БЫЛЬ,
бракаўшчыца тонкасукопнага камбіната.

ПРЫКЛАД ДЛЯ ўсіх

У кастрычніку мінулага года працоўныя Барысава выступілі ініцыятарамі рэспубліканскага соцыялістычнага спаборніцтва за культурны, добраўпарадкаваны горад. Прайшоў толькі год, а колькі ў горадзе перамен! Па-новаму выглядаюць вуліцы, кварталы, плошчы, рабочыя пасёлкі з прыгожымі будынкамі, шматлікімі дэкаратыўнымі дрэвамі, клумбамі.

Зараз у горадзе ідзе вялікая будоўля. Узводзяцца шматкватэрныя жылыя дамы, кінатэатр, стадыён, радзільны дом, піўзавод, клуб прадпрыемстваў імя Чэрняхоўскага, дом інвалідаў і іншыя аб'екты. Пракладаецца першая чарга гарадскога водаправода і каналізацыі, праводзіцца брукаванне дарог, рамонт тратуараў, будуюцца новыя стандартныя агарожы.

Пры падвядзенні вынікаў спаборніцтва гарадоў рэспублікі Совет Міністраў БССР і ЦК КПБ прысудзілі Барысаву першае месца сярод гарадоў абласнога падпа-

Комсамольцы ўперадзе

УСПАМІНАЮ адзін з комсамольскіх сходаў вясной 1954 года. Стаяла пытанне аб удзеле комсамольцаў і моладзі нашай фабрыкі ў добраўпарадкаванні горада. Сход быў бурным. Выступаючыя выказвалі свае меркаванні, уносілі прапановы. Аднадушна вырашылі ўпарадкаваць гарадскі парк культуры і адпачынку імя М. Горкага.

Праз дзень група ў 50 комсамольцаў і маладых рабочых пасля работы накіравалася ў парк і сваімі сіламі пабудавала гарадскі цір.

Адна добрая справа пачынулася за сабой другую. Цэхавыя комсамольскія арганізацыі стварылі пасты па навадзенню парадку і культуры ў цэхах і на тэрыторыі фабрыкі. А калі ўзводзілі новы будынак цэха канцылярска-вучнёўскіх прылад, моладзь аказала вялікую дапамогу будаўнікам.

За апошні год наша моладзь асабліва актывізава-лася. Вясной на тэрыторыі фабрыкі і ўдоўж ракі Бярэзіны высадзіла 850 шматгадовых дэкаратыўных дрэў і кустоў, каля цэхаў разбіла клумбы, наладжвала масавыя выходы на добраўпарадкаванне вуліц, на будаўніцтва стадыёна.

Працоўныя Барысава абавязаліся адпрацаваць на добраўпарадкаванні роднага горада па 50 гадзін у год на чалавека. Многія нашы рабочыя, асабліва дзяўчаты (Раіса Пётых, Ніна Аўраменка, Галіна Глушкевіч, Надзея Артамонава і інш.) даўно перакрылі гэтую лічбу. А комсамолка Клаўдзія Шпакоў-

радкавання, пераходны Чырвоны сцяг і грашовую прэмію ў размеры 75 тысяч рублёў.

Спаборніцтва працягваецца. Яно нараджае новыя поспехі, выяўляе актывістаў барацьбы за ўзорнае правядзенне работ па будаўніцтву, добраўпарадкаванню і навадзенню санітарнай культуры на вуліцах, тэрыторыях прадпрыемстваў, дварах жылых дамоў.

Ва ўсю гэтую работу неацанімы ўклад уносяць жанчыны, якія ўмеюць надаць асаблівую ўтульнасць, навесці парадак ва ўсім, да чаго дакранаюцца іх умелыя, спрытныя рукі.

На гарадскім сходзе працоўных, дзе ўручаўся заваяваны барысаўчанамі пераходны Чырвоны сцяг Савета Міністраў і ЦК КПБ, 79 жанчын, розных па ўзросту і занятках, былі ўзнагароджаны ганаровымі граматамі і прэміяваны каштоўнымі падарункамі.

Ніжэй расказваецца аб некаторых актывістках барацьбы за добраўпарадкаванне роднага горада.

ская амаль удвая перавыканала абавязацельства: на яе рахунку ўжо 93 гадзіны, адпрацаваных на добраўпарадкаванні.

Тамара СЕЛІХАВА,

сакратар комсамольскага камітэта фабрыкі піяніна імя Молатава.

Грамадскасць Барысава актыўна ўдзельнічае ў азеляненні горада. На здымку: работніцы нядаўна пабудаванай поліклінікі № 3 праводзяць пасадку дрэў каля сваёй установы.

Тут ёсць і мая праца

КОЖНЫ новы будынак, калі ён добра зроблены, упрыгожвае горад. Вось чаму будаўніцтва і добраўпарадкаванне так цесна звязаны паміж сабой, а прафесія будаўніка такая важная ў барацьбе за сучасны соцыялістычны горад.

Не так даўно я была на падсобных работах. Але таварышы дапамаглі мне набыць добрую спецыяльнасць — я стала мулярам. На будаўнічых пляцоўках,

дзе ў апошні час працавала наша комплексная брыгада, выраслі поліклініка, 33-кватэрны дом фанера-запалкавага камбіната, цэх завода «Чырвоны металіст». Зараз мы будзем бальнічны гарадок, радзільны дом, гаспадарчы корпус, дапаможныя памяшканні, агарожу з керамічных плітак. Заданне сістэматычна перавыконваем.

Праходзіш па вуліцах — і вока радуецца, калі бачыш, як расце і прыгажэе родны горад. Прыемна ўсведамляць, што ў стваральнай рабоце барысаўчан па добраўпарадкаванню ёсць і частачка тваёй працы.

Ганна ХОДАС,

муляр будаўнічага ўпраўлення № 920.

УЗОРНЫ ПАРАДАК

ВЕЛІЗАРНЫЯ сродкі штогод адпускаюцца дзяржавай на жыллёвае будаўніцтва. Усё новыя і новыя сем'і працоўных атрымліваюць добрыя кватэры. Аднак у нас часам забываюць, што важна не толькі будаваць, але і берагчы жылы фонд.

У нашым домакіраўніцтве ёсць розныя жыхары. Некаторыя разважаюць: «Кватэра комунальная, а не мая асабістая, дык ці варта клапаціцца». І яны не клапацяцца. Праз месяц пасля рамонт у кватэру ўжо нельга зайсці.

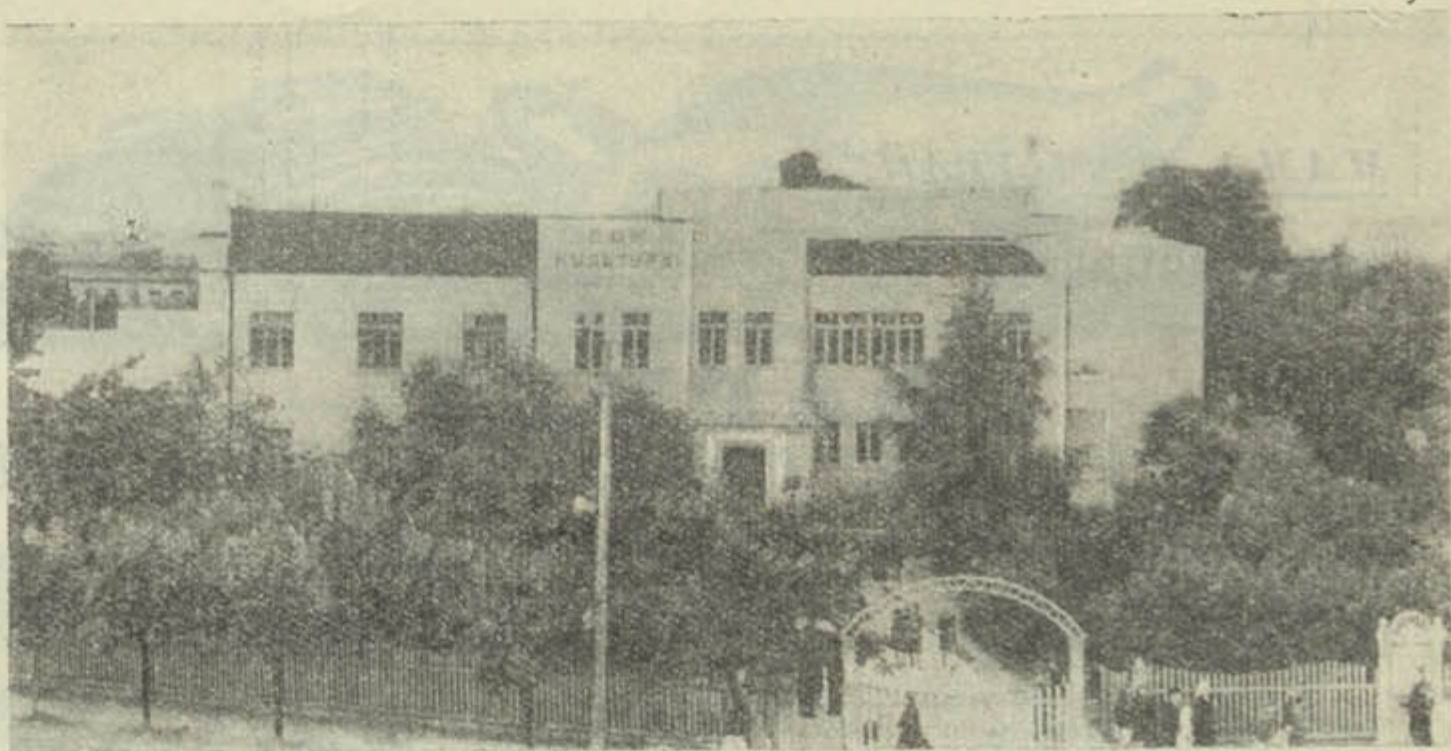
Але большасць кватэранай-мальнікаў беражэ сваё жыллё. Узяць сям'ю Мар'і Філіпаўны Хамчаноўскай — жыхаркі дома № 18 па праспекту Орджанікідзе. Адзін толькі раз за 12 год, калі трэба было перарабіць печ, Мар'я Філіпаўна звярнулася за дапамогай у домакіраўніцтва. У сваёй кватэры яна своечасова праводзіць бягучы рамонт, па-гаспадарску аглядае кожны куток. У пакоях заўсёды чыста, прыбрана, утульна.

Нядаўна ў кватэры М. Ф. Хамчаноўскай з'явілася абноўка: радыёпрыёмнік, якім яе прэміявалі за ўзорныя адносіны да комунальнага жылфонда.

Ганна МІХАЙЛАВА,
кіраўнік дома Домакіраўніцтва № 4.

Кветкі Валянціны Вікенцьеўны

У Барысаве любяць кветкі. Яркія дываны з кветак відаць усюды: на клумбах, у скверах, на балконах, вулічных газонах. Сярод барысаўчан, бадай,

Барысаў. Ля гарадскога Дома культуры.

Фото В. Фрэндзеля

самым заўзятым аматарам кветак з'яўляецца пенсіянерка В. В. Кулік. Ёй 84 гады, але нельга надзівацца яе працаздольнасці. Двор Валянціны Вікенцьеўны — гэта батанічны сад у мініятуры. Чаго толькі тут няма: усялякія віды гладыёлусаў, шматлікія гатункі вярбіняў і флоксаў, рэдкія экзemplяры ружы, хатняга кактуса, цюльпаны, ландышы, півоні, мальвы. Усяго не пералічыш. Улетку ўсё гэта акружана такім тонкім араматам і стварае такое хараство, што прыцягвае ўвагу не толькі суседзяў, але і прахожых.

Сваёй працай Валянціна Вікенцьеўна аказвае немалую паслугу зялёнаму будаўніцтву горада. З радасцю і бясплатна яна надзяляе кветкамі не толькі прыватных асоб, але і многія ўстановы горада. Работнікі дзіцячых садоў, школ і прамысловых прадпрыемстваў адзываюцца аб гэтай скромнай і працавітай жанчыне з вялікай павагай і ўдзячнасцю.

Прывітаць любоў да кветак — у гэтым Валянціна Вікенцьеўна бачыць глыбокі сэнс.

Лілія ЕРУСАЛІМЧЫК

З ЗАЛЫ СУДА

Шэсць год таму назад на вакзале ў Мінску можна было назіраць кранаючую сцэну. Мар'я Васільеўна Дыба разам з дзецьмі Мішай і Колей праводзіла свайго мужа, які па дагавору ехаў на работу ў адзін з соўгасаў Карэліі. Максім Максімавіч яшчэ і яшчэ раз абнімаў жонку, ляпаў па плечыках дзяцей.

...Грошы, пакінутыя мужам, былі невялікія і хутка скончыліся.

Мінуў месяц, а з Карэліі не было ні пісем, ні грошай. Мар'я Васільеўна занепакоілася. Яна пачала пісаць у соўгас, куды паехаў яе муж, але адтуль ёй паведамілі, што Максім Дыба не прыбыў. Мар'я Васільеўна звярталася ў розныя органы: «Знайдзіце мужа: прапаў без вестак». Нарэшце, з упраўлення міліцыі прыйшоў адказ, што Дыба жывы і здаровы, працуе бухгалтарам у адным з леспрамгасаў Карэліі.

Хутка Мар'я Васільеўна даведалася, што жаданне мужа кінучь работу ў Мінску і паехаць у Карэлію не выклікала патрыятычнымі пачуццямі.

У адным купэ з ім ехала Ніначка, якая дала Максіму параду: «Навошта нам тут цяпець ад тваёй жонкі, ад дзяцей? Нашаму каханню ніхто не павінен перашкаджаць. Я, як работнік аддзела

арганізаванага набору, ведаю, што працей за ўсё заключыць дагавор на работу ў Карэлію. Нам яшчэ і грошы дадуць. А там ніхай шукаюць ветру ў полі».

Выканаўчы ліст прыбыў у леспрамгас. Але Дыба, як бухгалтар, сам сабе гаспадар. Ён паклаў ліст у скрынку. Ішлі дні за днямі. Нарэшце, пасля доўгіх клопатаў Мар'і Васільеўны, пракуратура прапанавала Дыбе неадкладна пачаць выплату аліментаў. У той-жа дзень Дыба падаў заяву аб звальненні і разам з Ніначкай скрыўся ў невідомым кірунку.

Двое ўцекачоў трасуцца па дарогах Карэліі, мяняюць месца работы. Выканаўчы ліст усюды следуе за імі, але Дыба не думае плаціць аліменты.

У 1955 годзе Дыба замёў свае сляды. Толькі пасля доўгіх пошукаў органы міліцыі знайшлі яго пад новым прозвішчам — Матрашова.

Думаецца, Дыба пайшоў на злачынства? Памыляецца. Дыба на злачынства не пойдзе! Ён толькі ўзаконіў шлюб з Ніначкай Матрашовай, а ў адпаведнасці з законам адзін з супругаў можа выбраць прозвішча другога. Калі справа

выкрылася, Дыба-Матрашоў вярнуўся ў Мінск да сваёй першай жонкі і пачаў запэўніваць, што дзяцей ён любіць і будзе рэгулярна дапамагаць.

Мар'я Васільеўна паверыла і на гэты раз. Тры месяцы Дыба акуратна выплачваў аліменты. Але раптам прыйшла яму ў галаву новая ідэя...

За кілішкам гарэлкі сядзелі Дыба і камэндант дома, дзе ён пражываў.

— Ведаеш, Васюк, ты мне адну маленькую паперачку падпішы. Пацвердзі, што я з маёй жонкай Ніначкай не жыву.

Камэндант падпісаў такі дакумент. Выкарыстаўшы фіктыўную даведку, Ніначка звярнулася ў суд з просьбай спыняць аліменты са свайго мужа Дыбы.

Чалавек, які страціў сумленне, апынуўся на лаўцы падсудных. Перад судом адзін за адным праходзіць сведкі. Яны выкрываюць Дыбу ў розных злачынствах: падлогах, брудных справах і махінацыях. І на ўсё гэта пайшоў чалавек, абы толькі вызваліцца ад святога абавязку — карміць сваіх дзяцей!

Дыба — чалавек без сумлення — асуджаны на два гады пазбаўлення волі.

В. ПЯТРОУ.

ЧАЛАВЕК БЕЗ СУМЛЕННЯ

МАМА, НАЧЫТАЙ!

Эдзі АГНЯЦВЕТ

Мал. А. КАШКУРЭВІЧА.

ФАРТУХ

Чаму прыціх Міколка?
Сур'ёзны, важны — страх!
Іголка, як вясёлка,
Пабліскае ў руках.

З бліскачага сатыну
Ён шые фартушок.
— Ну, што ты за мужчына?! —
Крычыць з двара Пятрок.

— Няўжо табе цікава? —
Але маўчыць кравец.
Зусім нялёгкай справай
Заняты наш хлапец.

Цяжэй за ўсё даецца
Кішэнь і паясок.
Цяжэй за ўсё, здаецца,
Пачуць:
— Не так, сыноч.

Надзьмуўся-б наш Міколка,
Ды часу не стае.
Вось дзіўная іголка!
Спакою не дае.

Упарты, невялічкі,
Ён шые-шые зноў.
Няма ў краўца сястрычкі.
У мамы — пяць сыноў.

Хто хату падмятае,
Хто ймчыцца ў магазін;
Мурлыча-напявае
У калысцы пяты сын.

А хто старэйшы?
Ясна!
Яму — дзесяты год.
Фартух надзене ўласны,
Як дзядзька-садавод.

Не страшны пыл і гліна
У вопратцы такой.
Сапраўдны ён мужчына,
І ён — таварыш твой.

ЯК НАЕЎСЯ РЫГОРКА

Як след паснедаў наш Рыгорка:
Ён з'еў бліноў пшанічных горку,
Запіў гарачым малаком
З мядком.

Сядзіць, аблізвае ён губы,
(А губы гэтыя, як трубы),
Сядзіць, мурлыкае, як кот-
Варкот.

І адбылося тут здарэнне:
Прыкмеціў ён гарлач з варэннем,
Бліскучы, кругленькі, як мяч,
Гарлач.

Падбег Рыгорка да паліцы:
— А тут маліна ці суніцы?
Гарлач з варэннем — у руках.
І раптам — трах!

Дзе чарапкі? А дзе маліна?
Усё змяшалася ў хвіліну.
Спытае мама:
— Дзе гарлач?
Хоць плач!

Збялеў Рыгор. Бяда ў Рыгора.
Рашыў... паласавацца з гора,

Знайшоў ён слоік кісялю:
— Лю-юблю!

Кісель чамусь заклеіў зубы,
І разам з тым прыклеіў губы
Да дзяснаў: як прыліп язык —
І голас знік.

Рыгорка рот крануў рукою —
Прыліплі пальцы!
Што-ж такое?

Прыбегла маці:
— Зразумей!
Ды гэта-ж — клей,
Сталярны клей!

Як правільна забіць свінню і разабраць свіную тушу

За суткі перад забоем свінні не даюць ніякай ежы, а толькі ваду. Гэтым дасягаецца амаль поўнае ачышчэнне страўніка і кішак ад змесціва; апрача таго, гэта палягчае патрашэнне свінні і ачыстку вантробаў, а таксама садзейнічае абяскуроўліванню, ад чаго мяса захоўваецца даўжэй. Перад забоем рэкамендуецца даць жывёле поўны спакой: гэта таксама ўплывае на захаванасць мяса. Не трэба нічым удараць свінню, каб не было сінякоў: ад гэтага мяса і сала цямнеюць і псуюцца.

Сам забой трэба выконваць хутка і нечакана для свінні: свінню бяруць за процілеглую ад байца пярэдняю нагу, хутка валяць жывёлу і ўсаджаюць нож пад левую лапатку. Забітую свінню трэба хутка падвесіць галавой уніз, каб зручна было сабраць кроў, зняць скуру і дастаць вантробы. Патрашыць трэба адразу, пакуль туша не астыла, — тады вантробы дастаць лягчэй.

Спачатку разразаюць скуру паміж заднімі нагамі на месцы скрыжавання тазавых касцей; разрэз прадоўжыць уніз, удоўж жывата. Выразаць канец прамой кішкі, перавязав яе моцна вярхоўкай і дастаць усе вантробы, стараючыся не патрывожыць жоўчны і мачавы пузыры. Затым тушу прамываюць, выціраюць ручніком і даюць астыць на працягу сутак, не менш.

Адсякаюць заднія ногі (шынкі) зараз-жа за маклакамі.

Адразуць галаву непасрэдна за вушамі.

Аддзяляюць лапаткі. Рэшту тушы рассякаюць удоўж па хрыбту на дзве часткі. Выразаюць грудзіны. Дзве спіныя часткі, што застаюцца, ужываюцца галоўным чынам для смажання.

ПАСОЛКА СВІНІНЫ

Шынкі, а часам і лапаткі, засольваюць, атрымліваючы такім чынам вяндліну.

У невялікіх лапатах выразаюць косці, мякаць скручваюць рулетам і перавязваюць.

Соляць двума спосабамі: сухім і мокрым.

Пры пасолцы, апрача солі, патрэбны цукар, салетра, лаўровы ліст, перац гарошкам, аніс, кмен.

Пасолка ў расоле. На 100 кілограмаў мяса ўзяць 8 кілограмаў солі, 0,8 кілограма цукру, 64 грамы салетры; усе гэтыя растварыць у 18 літрах кіпячай вады (неабходна назіраць, каб салетра растварылася ўся, інакш вяндліна атрымаецца наздраватай).

Прызначаны для пасолу кавалкі свінны скласці ў чыстую драўляную кадушку і заліць халодным расолам. Каб кавалкі не падымаліся, іх трэба прыкрыць драўляным кружком з адтулінамі і пакласці зверху лёгкі груз з чыстых каменяў. Праз кожныя дзесяць дзён засаленыя кавалкі перакладаць — ніжнія наверх і верхнія ўніз.

Засол працягваецца ад 6 да 8 тыдняў, у залежнасці ад велічыні кавалкаў.

У пасолку мяса павінна быць пакладзена астыўшае (астыўшае лепш захоўваецца пасля пасолкі), але не марожанае.

Пры сухім пасоле мяса будзе менш смачнае, чым у расоле, але даўжэй захавецца.

Кавалкі свінны націраюць сумессю: на 100 кілограмаў мяса бяруць 5 кілограмаў солі, 2 кілограмы цукру, 156 грамаў салетры (дробнай).

Нацёртыя гэтай сумессю кавалкі свінны пакласці на драўляную рашотку, скурай уніз, у халоднае месца. Праз некалькі дзён шынкі зноў націраюць, але колькасць сумесі не павялічваюць. Сярэднія і невялікія шынкі прасольваюць за 2—3 тыдні, вялікія — за 4—5 тыдняў.

Затым свінну дастаюць і, абтросшы лішнюю соль, вешаюць у халодным месцы для падсушвання. Таксама падвешваюць шынкі і з расолу.

Пасля засолу шынкі трэба добра закапціць: гэта засцерагае прадукты ад псавання і надае ім асаблівы смак. У хатніх умовах, калі няма капцільні, можна закапціць у коміне.

Часам здараецца, што свінна выходзіць занадта салёная; гэты недахоп можна паправіць, апусціўшы яе ў халодную ваду, якую неабходна мяняць.

На адвары свінны можна згатаваць добры боршч і гарохавы суп.

ВЫКАРЫСТАННЕ КРЫВІ

У крыві знаходзіцца шмат бялка, таму гэта спажывны харчовы прадукт. Апрача таго, яна можа быць выкарыстана на корм жывёле і як угнаенне.

Сабраную пры забой кроў трэба зараз-жа збіць мяцёлкай для выдзялення так званых фібрыну, які выклікае згортванне крыві. Для захавання крыві неабходна крыву дадаць солі. Кроў захоўваць доўга нельга: яна хутка псуецца.

З крыві можна прыгатаваць крывяную каўбасу і катлеты.

ПАДРЫХТОўКА КІШАК ДЛЯ КАЎБАС І САСІСАК

Вынятыя з тушы і складзеныя асобна кішкі апрацоўваюць наступным спосабам.

Тонкія кішкі перавязваюць вярхоўкай ля страўніка і ля сляпой кішкі і адразуць. Затым як тоўстыя, так і тонкія кішкі асцярожна, каб не парваць іх, аддзіраюць ад чапца і саскрабаюць з іх тлушч тупым нажом; затым адціскаюць для выдзялення з іх рэштак змесціва — і прамываюць (з дапамогай лейкі) вадою.

Прамытыя кішкі кладуць у гарачую ваду (40—50 градусаў) гадзіны на 3—4, каб кішкі адмоклі і абалонка лёгка здзіралася.

Для саскрабання ўнутранага слізістага пласта кішкі выварочваюць з дапамогай круглай палкі. Вывернутыя кішкі зноў замочваюць: тонкія кішкі — у цёплай вадзе, а тоўстыя ў гарчай і саскрабаюць унутраную абалонку. Прамытыя кішкі зноў выварочваюць на левы бок. У хатняй гаспадарцы кішкі можна наразаць невялікімі кавалкамі.

Свіныя страўнікі ачышчаюцца таксама, як і ў буйнай жывёлы, і ідуць для набіўкі каўбасных вырабаў. Фаршам для набівання кішак служаць змесціва галавы і розныя абрэзкі.

Галава і ногі, апараныя і ачышчаныя, ідуць для прыгатавання студзеня. Апрача таго, звараныя ногі можна абсмажыць (пасля варкі), абкачаць у муцэ і даць як другую страву.

Мазгі і язык варацца асобна.

У тлустай свінны на спінай частцы бывае тоўсты слой тлушчу; яго неабходна зрэзаць і пасаліць. Перасыпаць густа соллю без салетры. Прасольваецца за 1—2 месяцы.

ЯК ПРЫГАТАВАЎ ВЯНДЛІНУ У ХАТНІХ УМОВАХ

Лепшыя часткі свінны для прыгатавання вяндліны — заднія і пярэднія ногі. Засольваюць праз 2—3 дні пасля забой. На адзін кілограм свінны патрабуецца: 100 г солі, 100 г вады, 5 г салетры, 10 г цукру, 0,3 г гваздзікі, 0,3 г карыцы, 0,2 г пахучага перцу, 0,2 г лаўровага лісту.

Засольваюць так: соль змешваюць з салетрай і цукрам і націраюць ёю паверхню свінны, затым шынку кладуць у кадушку ўнутранай часткай уверх. Рэшткамі солі засыпаюць свінну зверху і пакідаюць яе ў халодным месцы на 10—12 дзён.

Пасля гэтага даводзяць пад накрыўкай да кіпення патрэбную колькасць вады разам з усімі прыправамі, затым ваду астуджаюць і заліваюць ёю пасолёную вяндліну, размешваючы соль, каб яна растварылася і шынка ўся была пакрыта расолам. Трымаюць яе ў расоле 15—20 дзён (у залежнасці ад велічыні шынак), затым дастаюць з расолу і падвешваюць, каб яна абсохла. Пасля абсушкі шынку можна капціць або пакінуць някопчанай, павесіўшы ў сухім, халодным памяшканні, якое добра праветрываецца.

Тую і другую вяндліну можна варыць або запякаць у печы або ў духоўцы, абмазаўшы яе густым цестам з аржаной мукі.

ПРЫЧОСКІ

Жанчына павінна сачыць за сваім вонкавым выглядам і насіць прычоску, якая ёй да твару. Пры падборы прычоскі трэба ўлічваць рысы твару, колер валасоў, форму шыі, велічыню лобных выемак.

Жанчынам з буйнымі рысамі твару пасуе гладкая прычоска; жанчынам з дробнымі рысамі — пышная, жанчынам з круглымі тварамі рэкамендуецца рабіць высокую, пышную прычоску, а на вісках пакідаць валасы гладкімі.

Пры падоўжанай форме твару лепш насіць прычоскі пышныя на скронях, а на цёмені — гладкія. Тым, у каго шыя кароткая, можна зрабіць высокую прычоску, якая як-бы падаўжае яе. Пры доўгіх валасах можна, напрыклад, падняць валасы на патыліцы ўверх, з канцоў іх зрабіць локаны, атрымаецца вельмі прыгожая прычоска. Або зрабіць так: забраць усе валасы на патыліцы, скруціць іх валікам на адзін бок і туга зацягнуць каля шыі. І наадварот, занадта падоўжаную шыю можна акругліць нізкім вузлом валасоў, які спускаецца на шыю.

Зараз вельмі модна кароткая стрыжка валасоў: яна малядзіць жанчыну. Але кароткую стрыжку нельга рабіць вельмі поўнай і высокай жанчыне. Стрыжку таксама трэба падбіраць да твару.

З доўгіх валасоў можна зрабіць вельмі прыгожую прычоску са жгутамі: спераду яна гладкая, а на патылічнай частцы галавы валасы ўкладваюцца жгутамі. Правы жгут укладваюць налева, левы — направа і закручваюць шпількамі. Калі прычоска спераду пышная, жгуты ўкладваюць ад шыі да макушкі.

Побач са складанымі прычоскамі, якія патрабуюць наведвання цырульні, кожная жанчына можа сама зрабіць спрошчаную прычоску.

Прыводзім некалькі прыкладаў.

1. Гарачая завіўка валасоў робіцца шчыпцамі перад люстэркам.

Шчыпцы награвваюцца ў спецыяльнай электрапечы або на газавай пліце, электрапліце, газіцы, прымусе, лямпе.

Каб пры завіўцы не апаліць валасоў, неабходна правяраць ступень нагрэву шчыпцоў на белае паперы або ватэ. Калі папера, вата не захоўваюць свайго пачатковага колеру, а жоўкнуць, гэта значыць, што шчыпцы перагрэліся і брань імі валасы нельга.

Пры выкананні прычоскі шчыпцамі большай часткай завіваюцца валасы на пярэдняй частцы галавы ў выглядзе хвалі, валікаў або кольцаў, а канцы валасоў завіваюцца ў локаны.

2. Халодная завіўка робіцца на вільготных валасах, змочаных вадой з дадаваннем адэкалону (на 3 часткі вады 1 частку адэкалону) або слабым адварам ільнянога семя.

Для прыгатавання ільнянога адвару бярэцца адна чайная

ложка семя на шклянку вады і гатуецца на працягу 10 хвілін. Атрыманы адвар працэдураецца праз складзеную ўдвая марлю і ахалоджваецца да пакаёвай тэмпературы. Для знішчэння спецыфічнага паху ільнянога адвару можна дадаць крыху адэкалону.

Пасля завіўкі валасы высушваюць і расчэсваюць. Для паскорання сушкі валасоў можна ўжываць спецыяльны ручны электрычны сушыльнік.

Халодная завіўка бывае трох відаў:

1. Укладка валасоў пад сетку.

2. Укладка валасоў пад сетку з ужываннем грэбенепадобных клямараў.

3. Завіўка валасоў пры дапамозе «бігудзі».

Укладка валасоў у першых двух выпадках робіцца з дапамогай грабянцы.

Для атрымання больш рэльефнай прычоскі з буйнымі хвалямі ўжываюцца грэбенепадобныя клямары, якія накладваюцца на грэбень хвалі і застаюцца на ім да поўнага высыхання валасоў.

Завіўка з дапамогай «бігудзі» робіцца так. Пасмы валасоў, змочаныя саставам, аб якім сказана вышэй, намотваюцца на трубочкі «бігудзі». Локан, які пры гэтым атрымаўся, заціскаецца плоскай металічнай пласцінкай і замацоўваецца гумкай. Калі валасы высыхнуць, «бігудзі» здымаюцца, пасля чаго валасы расчэсваюцца.

Як ахаваць скуру твару зімой

Добрым сродкам для аховы скуры твару ад холаду з'яўляюцца мазі, у састаў якіх уваходзіць бязводны ланалін. Для такіх мазяў можна рэкамендаваць наступныя саставы (у грамах): 1. Ланаліну бязводнага 9,0, свінога сала — 3,0 і бензойнай кіслаты — 0,1. 2. Ланаліну бязводнага — 9,0, міндальнага масла — 0,5 і бензойнай кіслаты — 0,1. 3. Ланаліну бязводнага і свінога сала — па 15,0 і бензойнай кіслаты — 0,1.

Можна таксама карыстацца і тлустай пудрай, у якую ўваходзіць ланаліну бязводнага 2,5 і тальку — 50,0.

Крэмы «Пажыўны», «Ланалінавы», «Спермацэтавы», куды ўваходзіць, апрача тлушчавых рэчываў, вада, трэба ўжываць наступным чынам: за дзве гадзіны да выхаду на вуліцу змазаць твар крэмам, а перад самым выхадам накласці на твар сурвэтку з папярснай паперы, лёгкімі рухамі зняць лішак крэму, а затым прыпудрыць.

Пры адсутнасці мазяў рэкамендуецца перад выхадам на вуліцу злёгку змазаць скуру твару свіным або гусіным тлушчам і прыпудрыць.

АДБЕЛКА БЯЛІЗНЫ Ў ХАТНІХ УМОВАХ

Пры частым мыцці бяліз-
на часам набывае шаравата-
е або жаўтаватае адценне,
таму яе трэба перыядычна
адбеляваць. Для гэтай мэты
прамысловасць выпускае ад-
беляваючае рэчыва — пер-
карбанат натрыя, атрыманы
з перакісу вадарода і соды.

Адбелны раствор можна
прыгатаваць і самім. Узяць
на вядро гарачай вады
(60—70°) дзве сталовыя
ложкі трохпрацэнтнага пе-
ракісу вадарода і дадаць ад-
ну сталовую ложку нашы-
тырнага спірту. Вымытую
бялізну цалкам апускаюць у
адбелны раствор на 15—
20 хвілін, добра перамешва-
юць. Пасля адбелкі бялізну
прапалоскваецца, выціскаец-
ца і высушваецца.

Разводзіць раствор трэба
ў эмаліраванай або алюмі-
нёвай пасудзе.

САСТАЎ ДЛЯ МЫЦЦЯ ДРАЎЛЯНЫХ НЕФАРБАВАННЫХ ПАДЛОГ, СТАЛОЎ І ІНШЫХ ПРАДМЕТАЎ

У палавіне вядра кіпячай
вады растварыць $\frac{1}{2}$ кг гас-
падарчага мыла. Калі мыла
разыйдзеца, дадаць у рас-
твор $\frac{1}{4}$ вядра рачнога або
будаўнічага прасеянага пяс-
ку і каля $\frac{1}{2}$ літра вады і
добра размяшаць падагра-
ваючы. Загусцеўшая спачат-
ку маса пры далейшым на-
граванні зноў разжываецца.
Затым масу выліваюць у
драўляную скрыню, а калі
яна зацвярдзее, вытрасаюць
і рэжуць на кавалкі і кар-
ыстаюцца як звычайным
мылам.

МЫЦЦЕ ФАРБАВАНай ПАДЛОГ І ЛІНОЛЕУМУ

Фарбаваную падлогу мы-
юць цёплай вадой, дадаючы
адну-дзве сталовыя ложкі
нашатырнага спірту на вяд-

ро вады. Нашатырны спірт
надае фарбе бляск. Нельга
мыць падлогу содай і мы-
лам, ад іх масляная фарба
цямнее.

Падлогу, пакрытую ліно-
леумам, трэба мыць цёплай
мыльнай вадой, не дадаючы
шчолаку. Лінолеум нельга
чысціць спіртам, шкідні-
рам, бензінам, нашатырным
спіртам: ад іх можа сцерці-
ся малюнак.

ЦІ ВЯДОМА ВАМ, ШТО

Фіранка з рэдкага цюлю
паглынае 18—22 працэнты
святла, з частага цюлю —
32—40 працэнтаў.

Злёгку пакрытае пылам
шкло затрымлівае да 30
працэнтаў святла, а бруднае
шкло — да 70 працэнтаў.

Кветкі на падаконніках,
фіранкі, шторы, клеткі з
птушкамі, бруд на шыбах —
усё гэта затрымлівае знач-
ную частку светлых пра-
мянняў. Сачыце за чыста-
той сваіх вокнаў.

* * *

Перад тым як паставіць
каструлю або чайнік на
агонь, трэба прамазаць дно
са знадворнага боку мылам
або сумессю мелу з вадой.
Гэта садзейнічае лепшай
ачыстцы пасуды пасля яе
ўжывання.

* * *

Для захавання вітамінаў
ежу пры гатаванні трэба мя-
плаць толькі драўлянай
ложкай.

* * *

Эмаліраваныя ванны лепш
за ўсё чысціцца соллю.

* * *

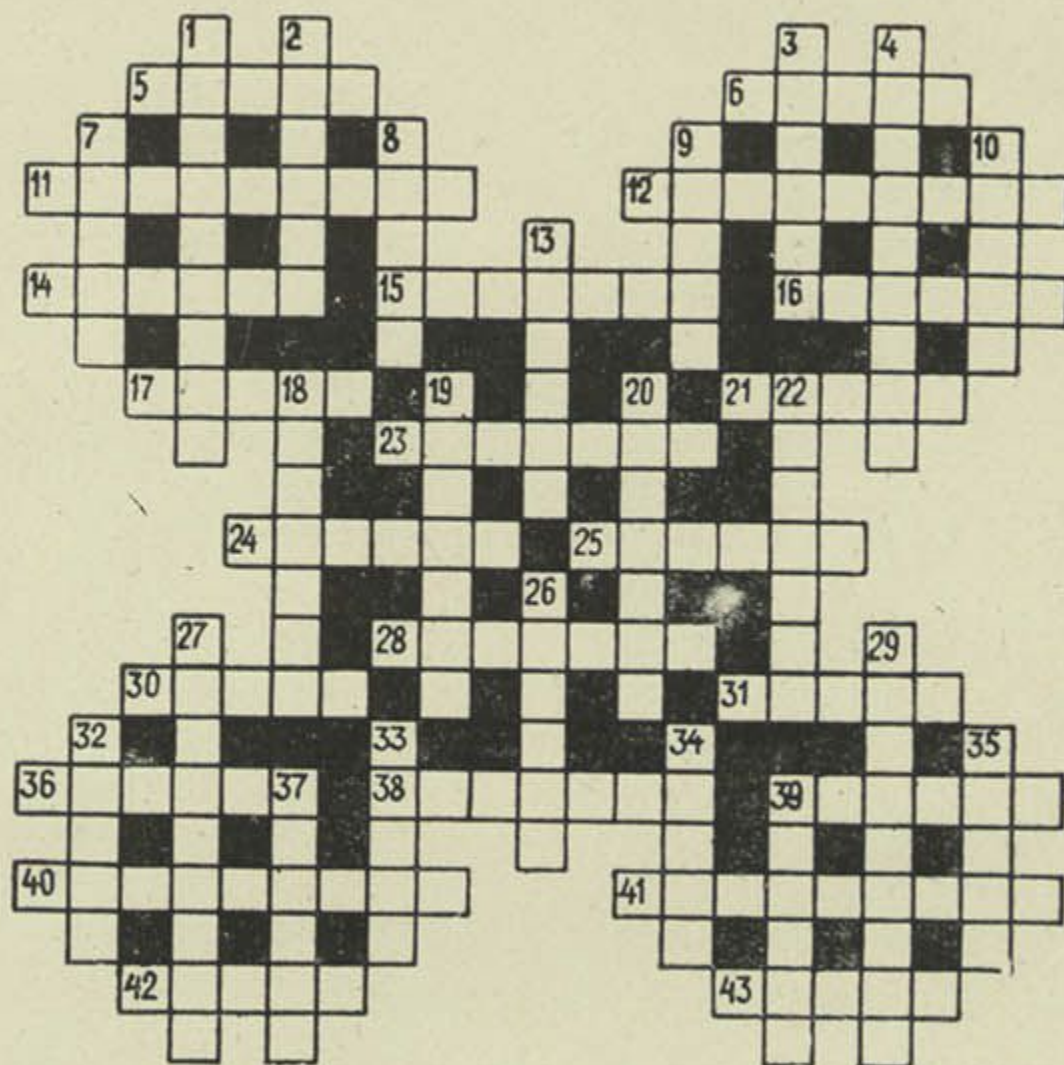
Мармуровыя дошкі чыс-
цяцца сумессю з нягашанай
вапны з мыльнай вадой. Су-
месь пакідаюць на марму-
ры на суткі.

* * *

Жоўтыя плямы на клави-
шах піяніна ўтвараюцца ад
тлушчу пальцаў. Выводзіць
іх трэба хімічна чыстым
спіртам і эфірам.

КРАСВОРД

Склала Г. Лебяшкова

Па гарызанталі: 5. Рака ў Афрыцы. 6. Сумесны жыхар.
11. Род войск. 12. Аптычная прылада. 14. Дзяржава ў Поўднё-
вай Амерыцы. 15. Айчына. 16. Від накрыўкі ў механізме, якая
адчыняе і зачыняе невялікую адтуліну. 17. Літаратурны твор.
21. Гняздо вусеня. 23. Кухар. 24. Машына для апрацоўкі ме-
талу. 25. Заказ на работу. 28. Вялікі рускі пісьменнік. 30. Служачы флоту. 31. Простая лінія, якая злучае два пункты акруж-
насці. 36. Судна. 38. Рабочы на валцы лесу. 39. Назва адной
з цэнтральных газет. 40. Гульня, у якой трэба адказаць на
рад пытанняў. 41. Музычны інструмент. 42. Сталіца Японіі.
43. Частка шкідлета.

Па вертыкалі: 1. Пісьменнік. 2. Планета. 3. Манета Ман-
гольскай Народнай Рэспублікі. 4. Землерыйная машына.
7. Прадмет гандлю. 8. Пушны звер. 9. Дзяржава ў Азіі.
10. Беларускі паэт. 13. Порт у СССР. 18. Музычны твор.
19. Вялікі рускі палкаводзец. 20. Від судна. 22. Возера ў Аме-
рыцы. 26. Драпежная птушка. 27. Спартыўная гульня. 29. Вер-
насць. 32. Плоскагор'е ў Азіі. 33. Карысны выкапень. 34. Прад-
мет нападу і абароны. 35. Водгук на пытанне. 37. Вобласць
Югаславіі. 39. Прылада для кулі.

АДКАЗЫ НА КРАСВОРД, ЗМЕШЧАНЫ У № 9.

Па гарызанталі: 4. Пржэвальскі. 5. Спартак. 7. Вярблюд.
9. Індыя. 10. Букет. 11. Завод. 13. Над. 14. Мікраскоп. 18. Дон.
20. Крупская. 21. Паром. 22. Макарава. 23. Сыр. 27. Лёд.
28. Выган. 29. Довад. 30. Імя. 32. Антрацыт. 33. Тыпограф.
34. Севастопаль.

Па вертыкалі: 1. Крыт. 2. Нарада. 3. Якар. 5. Сусед.
6. Кіт. 7. Вяз. 8. Даход. 10. Балаклава. 12. Дадэкаэдр.
13. Нарыс. 15. Купанне. 16. Афрыка. 17. Каманда. 19. Невад.
24. Рубін. 25. Агняцвет. 26. Авіяполк. 27. Лодка. 31. Манто.

Адказы рэдактар А. П. УС. Рэдакцыйная калегія: К. А. АБУШЭНКА, М. Н. БАРСТОК, Г. Л. ДАЗОРЦАВА,
А. Н. ЗАХАРАВА, М. Ф. НІКІФАРАВА, Ф. А. НОВІКАВА, А. І. ФЕДАСЮК, В. І. ФІЛІПАВА.

АТ 10091.

Журнал «Работница и крестьянка» на белорусском языке. Издание ЦК КП Белоруссии.

Падпісана да друку 13/XI 1956 г.

Адрас рэдакцыі: Мінск, Праспект імя Сталіна, Дом друку. Пакой 23. Тэлефон 3-17-51.

Друкарня імя Сталіна. Мінск. Цана 1 р. 80 к. Дадатак — выкрайка. Друк. арк. 3. Аўт. арк. 4. Тыраж 100 000 экз. Заказ № 732.

0000000 198 1238

